

Оксана ДЖУС

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
В ДІАСПОРІ
(1900-і – 1980-і рр.)**

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
Кафедра професійної освіти та інноваційних технологій

Оксана ДЖУС

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ В ДІАСПОРІ
(1900-і – 1980-і рр.)**

Івано-Франківськ
«НАІР»
2018

УДК 377:35: 061.213.314.743 «1900/1980»
ББК 74.03 (3)
Д 42

*Друкується відповідно до рішення Вченої ради
Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
(протокол № 8 від 31 травня 2018 р.)*

Рецензенти:

Євтух М.Б. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Нагачевська З.І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Джус О.В.
Професійна підготовка української молоді в діаспорі (1900-і – 1980-і рр.): навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 100 с.
ISBN 978-966-2716-62-7

DOI <https://doi.org/10.37271/002-20/978-966-2716-62-7/2018-112>

© Джус О.В., 2018
© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ВСТУП

Невід’ємною складовою історії українського народу є життєдіяльність мільйонів українців поза межами своєї першобатьківщини, тобто в діаспорі. Упродовж ХХ століття українська діаспора, особливо в центрально-західноєвропейських державах і на американському континенті, була осередком зародження й розвитку національної громадсько-політичної, літературно-естетичної та педагогічної думки й оригінальної освітньої практики, що стали віддзеркаленням долі, потреб і запитів закордонних українців. Завдяки їм у державах масового осідку українських переселенців сформувалася система шкільництва та професійної підготовки дітей і молоді, детермінована специфікою офіційної освітньої політики, ставленням місцевої влади до іммігрантів, можливостями українських громад у чужокультурному оточенні.

В умовах реформування системи освіти в Україні, її націленості на опанування кращих зразків світової педагогічної теорії та практики, аналіз досвіду організації закладів освіти різних типів в українській діаспорі, умов і специфіки їх функціонування, головних змістових детермінант і технологій навчання, виховання та фахового вишколу молоді, представлений у спецкурсі «Професійна підготовка української молоді в діаспорі (1900-і – 1980-і рр.)», є важливою запорукою результативності нових освітніх ініціатив у «материковій» Україні.

Поглиблене вивчення особливостей і пріоритетів освіти і професійної підготовки української молоді в діаспорі уможливлене загальною спрямованістю державно-політичного курсу України у сфері співпраці із українцями, що проживають за її кордонами, зафіксованою в законодавчо-нормативних документах сучасності (Закон «Про закордонних українців», 2012; Постанова Верховної Ради України «Про державну програму підтримки і співпраці із закордонним українством на 2016 – 2020 роки», 2016; Постанова Кабінету Міністрів України «Державна програма співпраці із

закордонними українцями на період до 2020 року», 2018 та ін.); заходами Міністерства освіти і науки України щодо підтримки української освітньої справи в зарубіжжі; активною участю в їх реалізації провідних громадських центрів організованого українського життя в діаспорі (як Світовий Конгрес Українців, Світова Федерація Українських Жіночих Організацій, Спілка Української Молоді, об'єднання українських педагогів у різних державах світу тощо).

Крім освітнього, пропонований спецкурс містить значний виховний потенціал, оскільки діяльність українців-іммігрантів у сфері розбудови й організації діяльності мережі закладів освіти, виховання та професійної підготовки молодого українського покоління є зразком для організаторів освітньої справи та громадян незалежної України; свідченням сили волі, нескореності духу, невтомного пошуку свого місця в соціумі й водночас – збереження національної ідентичності, нерозривного зв'язку із землею свого походження та рідним народом.

Програма спецкурсу (2 змістові модулі) розрахована на вивчення упродовж одного семестру, Крім лекційних (16 год.) і практичних (14 год.) занять, передбачено відповідний обсяг самостійної роботи студентів (30 год.).

Спецкурс «Професійна підготовка української молоді в діаспорі (1900-і – 1980-і рр.)» може бути предметом студій (як вибіркова дисципліна) і студентів ОР «бакалавр, і ОР «магістр», а також слухачів курсів із підвищення кваліфікації інститутів післядипломної педагогічної освіти.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СПЕЦКУРСУ

Мета спецкурсу полягає у поглибленні знань студентів про витоки й особливості становлення української діаспори; виявленні генези, особливостей функціонування та змісту діяльності закладів освіти українського зарубіжжя із підготовки молоді до самостійної професійної діяльності; розкритті головних положень педагогічних напрацювань репрезентантів закордонного українства ХХ ст.

Завдання:

– з'ясувати сутність основних понять спецкурсу та структурно-змістові складові дефініції «професійна підготовка молоді»;

– проаналізувати передумови й особливості формування української діаспори та причини зосередження її уваги на проблемах розвитку українського шкільництва загалом і фахового зокрема;

– простежити генезу українських закладів освіти і професійного вишколу молоді в державах масового осідку українців-емігрантів;

– розкрити зміст, методи форми і засоби підготовки молоді в різних типах освітніх інституцій українського зарубіжжя;

– визначити місце і роль в організації та забезпеченні функціонування українських закладів освіти чужодержавного чинника, української громадськості й церкви;

– виявити й охарактеризувати найважливіші положення творчого доробку представників української діаспори в галузі освіти, виховання і фахового вишколу молоді.

У результаті вивчення спецкурсу студенти повинні *знати*:

– зміст основних понять, дотичних до теми і програми спецкурсу;

- причини виникнення й особливості розвитку рідномовних закладів освіти у різні періоди формування української діаспори;
- внесок у розвиток закладів освіти і підготовки української молоді в діаспорі чілних організаторів рідного шкільництва за межами України та провідних українських громадських організацій у державах Заходу;
- зміст, методи, форми і засоби фахового вишколу української молоді у державах масового осідку українців-емігрантів (центрально-європейський, американський і австралійський контекст);
- актуальні проблеми освіти, виховання і професійної підготовки дітей і молоді у працях відомих і маловідомих репрезентантів педагогічної думки українського зарубіжжя;

уміти:

- визначати специфіку формування та функціонування закладів із професійної підготовки молоді у різні періоди розвитку української діаспори та в різних державах світу;
- здійснювати порівняльний аналіз змісту, форм, методів і засобів професійної підготовки молоді в державах компактного проживання українців;
- доводити цінність накопиченого в різні історичні епохи досвіду з організації освіти, виховання і професійного становлення української молоді в поза українському просторі;
- критично оцінювати досвід українського шкільництва та закладів із професійної підготовки молоді в діаспорі з позицій його значущості для сучасної української системи професійної освіти;
- використовувати теоретичний доробок організаторів освіти, визначних представників українського зарубіжжя у сфері навчання, виховання й фахового вишколу молоді у процесі творчого проектування власної майбутньої педагогічної (науково-педагогічної) діяльності;

ТЕМАТИКА І ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Професійна підготовка молоді в українській діаспорі як соціально-культурна і наукова проблема (2 год)

1. Українська діаспора як історичне, етносоціальне й етнокультурне явище та предмет наукових студій.
2. Професійна підготовка молоді в сучасних освітніх парадигмах і педагогічних концепціях

Тема 2. Передумови й організаційно педагогічні засади формування системи професійної підготовки молоді в західній українській діаспорі (4 год)

1. Провідні чинники актуалізації проблеми фахового вишколу молоді на американському континенті у 1900-х – 1930-х рр.
2. Професійна підготовка молоді в освітньому поступі українців-емігрантів у міжвоєнний період.
3. Соціально-економічна, політична й культурно-освітня зумовленість фахових студій української молоді діаспори у 1940-х – 1980-х рр. ХХ ст.

Тема 3. Становлення і розвиток системи професійної підготовки української молоді в розвинених зарубіжних державах (2 год)

1. Виникнення та зміст освітньої діяльності інституцій фахової підготовки молоді в осередку масового осідку українців-емігрантів у першій третині ХХ ст.
2. Формування мережі закладів професійної підготовки молоді в центрально-західноєвропейських державах у межах другої хвилі української еміграції.
3. Організація фахового вишколу молоді на позаукраїнському європейському просторі в 1940-х – на початку 1950-х рр.
4. Головні тенденції у професійній підготовці української молоді в діаспорі у другій половині ХХ ст.

Тема 4. Місце і роль громадських організацій у професійному становленні та збереженні національно-культурної ідентичності української молоді в діаспорі (4 год)

1. Проблеми фахової підготовки молоді у меті, завданнях і змісті провідних громадсько-політичних і культурно-освітніх організацій української діаспори.

2. Роль професійних об'єднань закордонних українців у фаховому зростанні молоді.

3. Українські організації як чинник формування загальнокультурних і професійних компетентностей та національно-громадянських цінностей майбутніх фахівців.

4. Професійна підготовка і національна самоідентифікація дівчат-українок у програмах українських жіночих товариств держав Заходу.

Тема 5. Теоретико-методичні засади формування готовності молоді до оволодіння професією у педагогічній думці українського зарубіжжя (4 год)

1. Обґрунтування потреби фахових студій української молоді у публікаціях репрезентантів української діаспори перших десятиліть ХХ ст.

2. Проблеми професійної підготовки і виховання молоді у творчій спадщині педагогів-політичних емігрантів міжвоєнної доби.

3. Педагогічні умови формування професійних і національно-громадянських якостей у працях визначних представників української діаспори другої половини ХХ ст.

ТЕМАТИКА І ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Українська діаспора як історичне явище та наукова проблема (2 год)

1. Питання для фронтальної бесіди

1.1. Сутність понять «діаспора», «еміграція», «імміграція», «закордонні українці» та їх тлумачення в науковій літературі.

1.2. Законодавчо-нормативні основи співпраці незалежної Української держави із закордонними українцями.

2. Питання для обговорення

2.1. Передумови, особливості й висліди першої хвилі масової української еміграції (кінець ХІХ – перша декада ХХ ст.).

2.2. Українська політична еміграція міжвоєнного періоду: причини, напрями, політичні й культурно-освітні пріоритети.

2.3. Провідні чинники еміграції та зміст культурно-освітніх процесів у середовищі українців у роки другої світової війни та післявоєнної розбудови західної української діаспори (1940 – 1949).

2.4. Провідні тенденції у розвитку української діаспори в другій половині ХХ ст.

2.5. Історія української діаспори в іменах її визначних дослідників.

3. Запитання і завдання для самоперевірки та самоконтролю

3.1. Як співвідносяться між собою поняття «діаспора», «еміграція», «імміграція»?

3.2. У яких законодавчо-нормативних документах сучасності представлені проблеми співпраці незалежної України із закордонними українцями?

3.3. Чому масову еміграцію українців кінця ХІХ ст. називають заробітчанською, початку 1920-х рр. – політично-заробітчанською, а 1940-х рр. – політичною? Чи згодні Ви з таким трактуванням?

3.4. У яких територіальних напрямках (державках) розгорталася українська еміграція у другій половині ХХ ст.?

3.5. На основі ознайомлення із офіційними документами (уривки), вміщеними у *Додатку А*, визначте основні напрями співпраці «материкової» України із українською діаспорою.

3.6. На підставі ознайомлення з матеріалом *Додатка Б* визначте етапи української політичної еміграції від найдавніших часів до 1920-х рр.

4. *Завдання для самостійної пошукової роботи*

Підготуйте анотації праць найвизначніших дослідників історії української еміграції (С.Наріжний, В.Маруняк, М.Марунчак, Л.Мишуга, І.Тесля, В.Трощинський та ін. – за вибором студента).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачинський Ю. Українська еміграція в Сполучених Штатах Америки. Київ. 1995. 342 с.

2. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2020 року: (Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 344: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-spiivpraci-iz-zakordonnimi-ukrayincyami-na-period-do-2020-roku>

3. Енциклопедія історії України: в 15 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2004. Т. 2. 528 с.

4. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: у 3 т. Перевидання в Україні. Київ. Т. 1. 1994. 400 с. Т. 2. 1995. С. 369-800. Т. 3. 1995. С. 801-1230: іл. .

5. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: у 10 т. / ред. В.Кубійович: Перевидання в Україні. Т. 2: Перевидання в Україні. Львів, 1993. С.405-800; Т. 3: Львів, 1994. С. 805-1200; Т. 8. Львів, 2000. С. 2800-3200.

6. Енциклопедія української діаспори. Т. 4 (Австралія – Азія – Африка) / За ред. В.Маркуся та ін. Київ Нью-Йорк – Чікаго – Мельбурн. 1995. 250 с.

7. Євтух В., Ковальчук О. Українські канадці: проблеми соціально-демографічної інтеграції // Український історичний журнал. 1991. № 8. С. 64-74.

8. Зарубіжні українці / [С. Ю. Лазебник (кер. авт. кол.), Л.О.Лещенко, Ю. І. Макар та ін]. Київ, 1991. 252 с.

9. Заставний Ф. Українська діаспора: розселення українців у зарубіжних країнах. Львів: Світ, 1991. 120 с.

10. Історія української еміграції: навч. посібник / Б.Д.Лановик, Р.Т.Гром'як, М. В.Траф'як та ін. Київ: Вища школа, 1997. 520 с.

11. Качараба С. Еміграція з Західної України (1919 – 1939). Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2003. 416 с.

12. Марунчак М. Студії до історії українців Канади т. 4: Нариси,

13. статті, есеї до Піонерської доби / Вінніпег, 1970-72. 311 с.

14. Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні Т. 1. Роки 1945-1951. Мюнхен: Академічне Видавництво д-ра Петра Белея, Мюнхен, 1985. 432 с.

15. «Про закордонних українців»: Закон України N 4381-VI від 09.02.2012 // Відомості Верховної Ради України. 2004. N 25. {Із змінами, внесеними згідно із Законом N 4381-VI від 09.02.2012 // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 39.

16. Пропам'ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л.Мишуга. Джерзі Ситі, Нью Джерзі: накладом Українського Народного Союзу, 1936. 752 с.

17. Трощинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. К.: Інтел, 1994. 260 с.

18. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі. К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 1999. Т. 15. 352 с.
19. Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання. В 3-х т. Т. 1: А–Ж / під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1930. 676 с.
20. Українці в зарубіжному світі / А. М. Шлепаков [та ін.]; АН України, Ін-т соц. і екон. пробл. зарубіж. країн. Київ : Наукова думка, 1991. 140 с.
21. Українці у Вільному Світі: Ювілейна книга УНСоюзу з нагоди 60-річчя 1894-1954 / зред. Л.Мишуга й А.Драган. Jersey City: Видавництво «Свобода», 1954. 383 с.
22. Качараба С.Еміграція з Західної України (1919 – 1939). Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2003. 416 с.

Тема 2. Шкільництво у національній самоідентифікації та самозбереженні українців у діаспорі (2год.)

1. Питання для фронтальної бесіди

1.1. Соціально-економічні, політичні та культурно-освітні чинники виникнення перших українських шкіл на американському континенті.

1.2. Роль української церкви та чернечих релігійних згромаджень в організації рідномовного шкільництва на американському континенті початку ХХ ст.

1.3. Особливості й умови функціонування українських закладів початкової та середньої загальної освіти в державах Центральної Європи у 1940-х – на початку 1950-х рр.

2. Питання для обговорення

2.1. Організація та зміст навчання і виховання дітей в українських елементарних школах американського континенту початку ХХ ст. (США, Канада, Бразилія, Аргентина).

2.2. Виникнення і функціонування закладів освіти початкового й середнього типів на європейському позаукраїнському просторі в роки Першої світової війни.

2.3. Рідні школи діаспори в міжвоєнній Європі, США й Канаді – осередки збереження національної ідентичності та майбутнього фахового становлення молоді в українських закладах освіти.

2.4. Українська гімназія в Чехо-Словаччині як заклад середньої освіти дітей українців-емігрантів у Центральній Європі (1925-1945 рр.)

2.5. Розвиток українського шкільництва в державах Заходу та на австралійському континенті в другій половині ХХ ст.: чинники, проблеми, тенденції.

3. Запитання і завдання для самоперевірки та самоконтролю

3.1. Які причини зумовили виникнення українських початкових шкіл у державах американського континенту у межах першої хвилі масової еміграції українців?

3.2. Яку роль у заснуванні перших елементарних шкіл у США відіграла греко-католицька церква й галицьке українське духовенство?

3.3. Чому в Канаді на початку ХХ ст. провідну роль в організації народних шкіл відіграли державно-громадські чинники?

3.4. Хто був ініціатором і організатором перших українських початкових шкіл у державах масового осідку українців у Південній Америці?

3.5. Якими були мета, завдання, зміст, методи і форми навчання в елементарних українських школах діаспори у 1900-х – 1930-х рр.

3.6. На підставі матеріалів Додатків Б визначте структуру і педагогічні засади рідномовної початкової освіти закордонних українців у першій третині та другій половині ХХ ст.

4. *Завдання для самостійної пошукової роботи*

Базуючись на рекомендованих до спецкурсу джерелах, підготуйте короткі повідомлення про життя, педагогічну і громадсько-політичну та культурно-освітню діяльність перших українських учителів і організаторів рідномовного шкільництва в діаспорі (Я.Арсенич, О.Жеребко, П.Зварич, Д.Прокоп, В.Чумер, Д.Пирч та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах Української гімназії в Празі – Ржевниці – Модржанах (за ред. В.Маруняка: Мюнхен: Вид. кол. учнів УРРГ УРГ, 1975. 296 с.

2. Білаш Б. Англійсько-українське шкільництво в державній системі Манітоби. Мюнхен; Вінніпег: УВУ, 1984. 223 с.

3. Джус О. Витоки, становлення і тенденції розвитку українського шкільництва на австралійському континенті. *Вісник*

Прикарпатського національного університету. Педагогіка. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XXV. С. 141-148.

4. Джус О. Опікунські пріоритети заснування й функціонування Української Реформованої Реальної Гімназії при Українському Високому педагогічному інституті імені М.Драгоманова в Празі. Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX – XXI ст.). Т. 4. Теорія і практика опікунської педагогіки в Україні та Польщі (XIX-XXI ст.). Збірник наукових праць / за ред. Д.Герцюка і І. Мицишин. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. С. 189-201.

5. Джус О. Перші українські вчителі у північноамериканських громадах: проблеми підготовки й організації освітньої діяльності. *Вища школа.* Київ, 2018. № 10. С. 91-100.

6. Зінко В. о. Рідна школа в Бразилії (історично-правний нарис). Прудентополіс: Апостолес, 1960. 244 с.

7. Кемінь В.П. Розвиток освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (1918-1996 р.р.) / за ред. М .Б.Євтуха. Київ: Тов. Міжнар. фін. агенція, 1997. 234 с.

8. Мусієнко Н. Школи українознавства в США: досвід минулого чи майбутнього. *Рідна школа.* 2002. № 131. С. 23-24.

9. Нагачевська З.І. Українська школа і педагогічна думка за межами України (кінець XIX–XX століття): методичні рекомендації до вивчення теми з курсу «Історія педагогіки». Івано-Франківськ: Плай, 1997. 69 с.

10. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. 372 с.

11. Онкович А. Д. Рідні школи української діаспори у системі освіти США. *Вища освіта України,* 2003. № 4 (11). С. 184-191.

12. Руснак І. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець XIX – XX століття). Чернівці: Рута, 2000. 364 с.

13. Ясінчук Л. Школа й молодь в Америці / У кн.: Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя XX століття: навч. посіб. / [Т.К.Завгородня, З.І.Нагачевська, Н.М.Салига та ін.]. Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. С. 469-472.

Тема 3. Становлення і розвиток інституцій професійної підготовки української молоді в державах Заходу (4 год.)

Питання для фронтальної бесіди

1.1. Причини уваги української освіченої верстви до питань навчання, виховання та фахової підготовки дітей і молоді в діаспорі:

- у перші десятиліття ХХ ст.;
- у міжвоєнний період;
- після другої світової війни.

1.2. Державно-громадський чинник і персональна ініціатива визначних репрезентантів української діаспори як умови розвитку закладів професійної підготовки молоді в державах Заходу.

2. Питання для обговорення

2.1. Виникнення, особливості функціонування та зміст освітньої діяльності перших у західній діаспорі закладів із професійної підготовки української молоді.

2.2. Українські приватні освітні інституції Канади першої третини ХХ ст. як чинник фахового зростання та національної самоідентифікації молоді.

2.3. Українські заклади вищої освіти у центрально-європейських державах міжвоєнного періоду – провідні осередки підготовки кадрів високої кваліфікації.

2.4. Український Високий Педагогічний інститут ім. М.Драгоманова у Празі – перша висока педагогічна школа на європейському позаукраїнському просторі: історія заснування, зміст освітнього процесу, методи, форми, засоби фахової підготовки студентів.

2.5. Особливості та зміст фахового вишколу української молоді на теренах Західної Європи у 1940-х – на початку 1950-х рр.

2.6. Тенденції розвитку закладів із професійної підготовки української молоді у державах Західної Європи, Америки та в Австралії у другій половині ХХ ст.

2.7. Український Вільний Університет у Мюнхені як заклад вищої професійної освіти молоді (витоки, розвиток, структура, специфіка освітнього процесу, сучасні реалії).

2.8. Роль українознавчих студій при університетах США й Канади другої половини ХХ ст. у професійному вишколі та вихованні молоді.

3. Завдання для самоперевірки та самоконтролю

3.1. Чому, на Вашу думку, на всіх етапах формування української діаспори в осередку її уваги перебували питання про навчання й виховання дітей і молоді?

3.2. Що спричинило провідну роль церкви в освітньому поступі українців-емігрантів у США наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.?

3.3. Які чинники зумовили виникнення перших українсько-англійських учительських семінарій у Канаді в 1900-х рр.?

3.4. Яку роль у професійному становленні та національному освідомленні української молоді на американському континенті відігравали приватні освітньо-виховні інституції?

3.5. Які заклади вищої освіти постали в місцях масового осідку української політичної еміграції європейського континенту в 1920-х – 1930-х рр.?

3.6. Чому осередками фахового вишколу української молоді в Західній Європі кінця 1940-х – початку 1950-х рр. стали Німеччина й Австрія і в яких напрямках він розвивався?

3.7. Яку роль у професійному становленні та збереженні національної ідентичності молоді відіграють українознавчі студії при університетах держав Заходу?

3.8. Що із типології, структури, змісту діяльності й особливостей управління українськими закладами вищої освіти в діаспорі Ви б упровадили в практику роботи сучасних закладів вищої освіти України?

4. Завдання для самостійної пошукової роботи

4.1. Підготуйте наукове повідомлення на одну із запропонованих тем:

4.1.1. Перші українські професійні педагоги на американському континенті.

4.1.2. Виникнення, розвиток і зміст діяльності українських професійних товариств у державах Заходу.

4.1.3. Мета, завдання, зміст освітньої діяльності й особливості підготовки майбутніх фахівців у статутах, навчальних планах і програмах:

– українських високих шкіл Чехо-Словаччини 1920-х – 1930-х рр. (одна за вибором);

– Українського Вільного Університету (Відень – Прага – Мюнхен);

– Богословсько-Педагогічної Академії у Мюнхені.

4.1.4. Ректори українських високих шкіл (очільники українознавчих студій): життєписи, зміст діяльності.

4.2. Ознайомтеся зі змістом документів і матеріалів, вміщених у Додатку Д. Визначте особливості професійної підготовки української молоді в державах європейського й американського континентів і в Австралії у ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вагіна О.М. Студенти-українців в європейських країнах (1918 – 1939 рр.). *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. Запоріжжя. 1998. Вип. IV. С. 75-83.

2. Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.). К., 1994. 82 с.

3. Джус О. Високі школи української діаспори як чинник інтеграції зарубіжних українців у світове співтовариство. *Научные труды «Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции»*. Ариэль

(государство Израиль): Университетский центр Ариэль в Самарии, 2013. № 4. С. 145-151.

4. Джус О. Місце і роль Українського педагогічного товариства у професійному становленні молоді в Чехо-Словацькій Республіці міжвоєнної доби. *Науковий Вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2018. № 2 (21). С. 16-20.

5. Джус О.В. Професійна підготовка молоді в Українській студії пластичного мистецтва у Празі. *Обрії: Науково-педагогічний журнал Івано-Франківського ОПОПП*. Івано-Франківськ, 2015. № 1. С. 12-15.

6. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції: монографія. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 260 с.

7. Єржабкова Б. Українці в Празі між двома світовими війнами. *Визвольний Шлях*. 1990. Ч. 7. С. 860-874; Ч. 8. С. 993-1007.

8. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. 372 с.

9. Полонська-Василенко, Н. Український Вільний Університет (1921-1971). *Український Історик: журнал Українського Історичного Товариства* / гол. ред. Л. Винар. Нью Йорк-Мюнхен, 1971. № 1-2 (29-30). С. 17-27.

10. Кемінь В.П. Розвиток освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (1918-1996 р.р.) / за ред. М. Б.Євтуха. Київ: Тов. Міжнар. фін. агенція, 1997. 234 с.

11. Мірний І. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М.Драгоманова в Празі (1923-1933). Прага, 1934 144 с.

12. Українці в Австралії: Матеріали до історії поселення українців в Австралії. Мельбурн-Австралія: Союз Українських Організацій Австралії, 1966. 862 с.

Тема 4. Проблеми професійної підготовки і виховання молоді у програмах та в змісті діяльності українських молодіжних і студентських організацій держав Заходу (2 год.)

1. Питання для фронтальної бесіди

1.1. Соціально-економічна, політична й культурно-освітня зумовленість формування українських громадських об'єднань у місцях масового осідку українців-емігрантів.

1.2. Місце і роль українських культурно-освітніх товариств в організації освіти і фаховому становленні молоді (американський, центрально-західноєвропейський, австралійський контекст).

1.3. Українські педагогічні організації в західній діаспорі як чинники фахового вишколу молоді.

2. Питання для обговорення

2.1. Проблеми освіти і виховання молоді в змісті роботи перших молодіжних об'єднань українців-емігрантів (початок ХХ ст.).

2.2. Професійно-педагогічна складова мети, завдань і змісту діяльності українських молодіжних організацій у США й Канаді у 1920-х – 1930-х рр.

2.3. Становлення і розвиток студентських організацій на європейському позаукраїнському просторі в міжвоєнний період: від академічних громад – до Центрального Союзу Українського Студентства.

2.4. Провідні тенденції у розвитку та професійно-педагогічній зорієнтованості програм студентських організацій українського зарубіжжя другої половини ХХ ст.

2.5. Спілка Української Молоді в діаспорі: особливості становлення, головні напрями освітньо-виховної діяльності, видатні репрезентанти в державах:

- Центральної та Західної Європи;
- Північної Америки;
- Австралії.

3. *Запитання для самоперевірки і самоконтролю*

3.1. Які соціально-економічні, політичні й культурно-освітні причини зумовили виникнення перших українських молодіжних об'єднань на американському континенті?

3.2. Що спричинило активізацію організованої громадської студентської діяльності у 1920-х – 1930-х рр. у центрально-європейських державах?

3.3. Які напрями професійно-педагогічної діяльності характерні для роботи студентських організацій США, Канади, Австралії, держав Західної Європи після другої світової війни?

3.4. Які методи, форми, засоби використовувалися студентськими організаціями для підвищення якості професійної підготовки і національно-громадянського виховання української молоді в діаспорі?

3.5. Які положення програм діяльності Спілки Української Молоді найбільш повно відображають національно-виховну спрямованість її діяльності?

4. *Завдання для самостійної пошукової роботи*

На основі аналізу вміщених у Додатку Е документів і матеріалів визначте спільне і специфічне у змісті діяльності молодіжних організацій української діаспори щодо підвищення ефективності фахового вишколу та національно-громадянського виховання молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович М. Нарис історії Центрального Союзу Українського Студенства (1922 – 1945). *Український історик*. Нью-Йорк-Мюнхен, 1974. № 4. С. 18-45.

2. Гуменюк О. Культурно-освітня діяльність української студентської еміграції в Чехословаччині в 1920 – 1930-і рр. *Гілея*. Київ, 2010. Вип. 32. С. 40-48.

3. Джус О. Професійне становлення і виховання молоді у програмах українських студентських організацій держав Заходу (1900-ті – 1930-ті рр.). *Збірник наукових праць Херсонського державного університету* : Педагогічні науки . Херсон, 2018. Вип. LXXXVI. С. 22-28.

4. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції: монографія. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 260 с.

5. Дудник О. Суспільно-політичне життя та громадська позиція студентів-емігрантів у Чехословаччині в міжвоєнний період. *Проблеми слов'янознавства*. 2003. Вип. 53. С. 241-248.

6. Жуковський А. Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС). Енциклопедія українознавства. Словникова частина: в 10 т. / гол. ред. В.Кубійович. Львів: «Молоде життя», 1984. Т. 10. С. 3656-3658.

7. Леник В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.). Мюнхен-Львів: Український Вільний Університет, 1994. 184 с.

8. Марунчак М. Студії до історії українців Канади: в 6 т. Вінніпег, 1973 – 1980. Т V. 299 с.

9. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. 372 с.

10. Про вищу освіту: Закон України:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

11. Про освіту: Закон України: офіц. текст. Київ: Алерта, 2018. 120 с.

12. Пропам'ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л.Мишуга. Джерзі Ситі, Нью Джерзі: накладом Українського Народного Союзу, 1936. 752 с.

13. Янів В. Студентство. Енциклопедія українознавства: загальна частина: у 3 т. Мюнхен-Нью-Йорк, 1949. Т. III. С. 960-965.

14. Янів В. Українська студентська преса. *Визвольний шлях*. Лондон, 1978. Кн. XII. С. 1407-1421

Тема 5. Українська педагогічна думка в діаспорі: визначні імена й освітньо-виховні ідеї [4 год.]

1. Питання для фронтальної бесіди

1.1. Провідні чинники актуалізації проблем освіти й виховання дітей і молоді у науково-публіцистичному доробку визначних і маловідомих представників української діаспори ХХ ст.

1.2. Вплив національної педагогічної думки «материкової» України на формування педагогіки українського зарубіжжя.

2. Питання для обговорення

2.1. Проблеми навчання й виховання дітей і молоді у публікаціях представників освіченої верстви першої хвилі української еміграції.

2.2. Провідні ідеї творчої спадщини репрезентантів української педагогічної думки міжвоєнного періоду:

- центрально-західноєвропейських держав;
- американського континенту.

2.3. Освітньо-виховні пріоритети науково-педагогічних праць визначних репрезентантів української педагогічної думки другої половини ХХ ст.

2.4. Теоретичне обґрунтування української виховної системи в діаспорі: автори, ідеї, шляхи реалізації.

3. Запитання для самоперевірки і самоконтролю

3.1. Які чинники зумовлювали розробку проблем освіти й виховання дітей і молоді в діаспорі:

- у перше десятиліття ХХ ст.;
- у 1920-х – 1930-х рр.;
- 1940-х – 1980-х рр.?

3.2. Хто із визначних представників західної української діаспори, на Вашу думку, зробив вагомий внесок у розвиток національної педагогічної думки ХХ ст.?

3.3. Які освітньо-виховні проблеми найчастіше порушувалися у працях представників української діаспори?

3.4. Що Ви розумієте під поняттям «український виховний ідеал», «українська виховна система» та хто в середовищі українців-емігрантів теоретично їх обґрунтував?

3.5. У працях яких авторів найбільш ґрунтовно висвітлені проблеми, дотичні до професійної підготовки української молоді в діаспорі?

3.6. Які з положень освітнього доробку представників української діаспори можна й потрібно імплементувати в розробку теоретичних засад освіти в сучасній Україні?

4. Завдання для самостійної пошукової роботи

Підготувати короткі письмові повідомлення про культурно-освітню та педагогічну діяльність і творчу спадщину І.Боднарука, Л.Білецького, Г.Васьковича, Г.Ващенко, М.Дейко, Є.Жарського, А.Животка, В.Леника, І.Огієнка, І.Петрів, С.Русової, С.Сірополка, В.Яніва, Я.Яреми та ін. (одна персоналія за вибором студента).

ЛІТЕРАТУРА

1. Беднаржова Т. Степан Сірополко – подвижник українського шкільництва: монографія. Львів: Вільна Україна, 1998. 318 с.

2. Білоус М. Терпак З. Василь Сімович. 1880-1944: життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 1995. 179 с.

3. Даниленко В., Добржанський О. Академік Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність. Київ-Чернівці: Інститут історії України НАН України, 1996. 232 с.

4. Джус О. Григорій Ващенко і формування української виховної системи в діаспорі. *Обрії*: науково-педагогічний журнал. Івано-Франківськ, 2018. № 1. С. 118-121.

5. Джус О. Національно-патріотичне виховання дітей і молоді в українській діаспорі: досвід, спроби переосмислення. *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 76-81.

6. Джус О. Софія Русова у педагогічному просторі українського зарубіжжя (1920-і – 1930-і рр.). *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол.: Побірченко Н.С.: гол. ред. та інші. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. Вип. 42. Ч. 1. С. 223-229.

7. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції: монографія. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 260 с.

8. Калічак Ю. Аркадій Животко: повернення із забуття. Дрогобич: Коло, 2003. 214 с.

9. Кізін І.В. Науково-просвітницька діяльність та педагогічні ідеї Е.Жарського: монографія. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. 240 с.

10. Кіра Р. Культурно-просвітницька діяльність та педагогічні погляди Степана Сірополка: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2001. 19 с.

11. Кляп М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина: міжвоєнний період. Ужгород, Вид-во В.Падяка, 2001. 152 с.

12. Марушкевич А. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди І.Огієнка: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Київський університет імені Т.Шевченка. Київ, 1996. 22 с.

13. Пагіря В. Закарпатці у діаспорі: нариси про закарпатських емігрантів. Ужгород : Патент, 1997. 164 с.

14. Палійчук О. Антоніна Горохович: педагогічні ідеї та освітня діяльність: навч.-метод. посіб.. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2008. 272 с.

15. Піц І. Педагогічні ідеї та освітня діяльність Василя Луціва (1920-2005 рр.) : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. - Івано-Франківськ, 2009. 20 с.

16. Руснак І. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець ХІХ – ХХ століття). Чернівці: Рута, 2000. 364 с.

17. Стражнікова І. Педагогічні погляди та освітня діяльність Іванни Петрів (1892-1971 рр.). Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 232 с.

18. Тимошик М.С. «Лишусь навіки з чужиною ...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження: Наукове видання / Передмови О.Кравченка та В.Скопенка. Київ: Наша культура і наука; Вінніпег: Український православний С обор Св. Покрови, 2000. 548 с.

19. Яким Ярема / упоряд. С. Ярема; заг. ред. Д. Герцюк; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. 243 с.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тематика наукових повідомлень (рефератів)

1. Головні напрями співпраці Української держави із закордонними українцями (на основі законодавчо-нормативних документів кінця ХХ – перших десятиліть ХХ ст.).
2. Історія української діаспори в іменах її визначних представників (3-4 персоналії ХХ ст.).
3. Українська еміграція як предмет наукових досліджень (3-4 автори ХХ – початку ХХІ ст.).
4. Професійна підготовка молоді як педагогічна проблема (за матеріалами наукових досліджень 1990-х – 2000-х рр.).
5. Проблеми освіти й виховання дітей і молоді у змісті діяльності Світового Конгресу Українців (за матеріалами конгресів СКВУ-СКУ другої пол. ХХ – початку ХХІ ст.).
6. Українська церква на американському континенті як важливий чинник культурно-освітнього поступу і духовно-освітнього розвитку закордонних українців.
7. Проблеми освіти і виховання української молоді в діаспорі на сторінках зарубіжних періодичних видань («Визвольний шлях», «Наше життя», «Рідна школа», «Український історик», «Учительське слово» та ін.) (одне видання – за вибором студента).
8. Перші українські вчителі в діаспорі та їх роль у житті українських громад.
9. Визначні викладачі та випускники українських високих шкіл держав Заходу.
10. Виникнення, розвиток і зміст діяльності українських професійних товариств у державах Заходу.
11. Мета, завдання, зміст освітньої діяльності й особливості підготовки майбутніх фахівців:
  - в українських високих школах Чехо-Словаччини 1920-х – 1930-х рр. (одна за вибором);
  - Українському Вільному Університеті (Відень – Прага – Мюнхен);
  - Українській Богословсько-Педагогічній Академії у Мюнхені;

- Українському Католицькому Університеті в Римі.
12. Ректори українських високих шкіл (очільники українознавчих студій): життєписи, зміст діяльності.
13. Зміст діяльності українських студентських організацій у сфері професійного становлення та виховання молоді (одна організація за вибором студентів).
14. Місце і роль жіночих організацій українського зарубіжжя у вихованні та професійній підготовці дівчат-українок (на основі аналізу 1-2 жіночих організацій).
15. Світова Федерація Українських Жіночих Організацій як координатор освітньо-виховної діяльності у царині освіти і виховання дівочої молоді.
16. Українська виховна система в діаспорі: сутність, мета, засоби реалізації.
17. Роль Об'єднання Українських педагогів Канади в опрацювання теоретико-методичних проблем педагогіки у другій пол. ХХ ст.
18. Сторінки життєпису та провідні педагогічні ідеї творчої спадщини визначних репрезентантів української діаспори:
- 18.1. Григорія Васьковича;
  - 18.2. 2. Григорія Ващенко;
  - 18.3. Августина Володшина;
  - 18.4. Леодніда Білецького;
  - 18.5. Івана Боднарука;
  - 18.6. Івана Боднарчука;
  - 18.7. Дмитра Дорошенка;
  - 18.8. Володимира Леніва;
  - 18.9. Василя Луціва;
  - 18.10. Івана Огієнка;
  - 18.11. Софії Русової;
  - 18.12. Василя Сімовича;
  - 18.13. Степана Сірополка;
  - 18.14. Степана Смаль-Стоцького;
  - 18.15. Володимира Яніва;
  - 18.16. Якима Яреми та ін. (один за вибором студентів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах Української гімназії в Празі – Ржевниці – Модржанах (за ред. В.Маруняка: Мюнхен: Вид. кол. учнів УРРГ УРГ, 1975. 296 с.
2. Антонович М. Нарис історії Центрального Союзу Українського Студентства (1922 – 1945). *Український історик*. Нью-Йорк-Мюнхен, 1974. № 4. С. 18-45.
3. Бачинський Ю. Українська еміграція в Сполучених Штатах Америки. Київ. 1995. 342 с.
4. Беднаржова, Т. Степан Сірополко – подвижник українського шкільництва: монографія. Львів: Вільна Україна, 1998. 318 с.
5. Білаш Б. Англійсько-українське шкільництво в державній системі Манітоби. Мюнхен; Вінніпег: УВУ, 1984. 223 с.
6. Білоус М. Терпак З. Василь Сімович. 1880-1944: життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 1995. 179 с.
7. Білецький Л. Українські піонери в Канаді. Вінніпег: Накладом Комітету Українців Канади, 1951. 128 с.
8. Вагіна О.М. Студенти-українців в європейських країнах (1918 – 1939 рр.). *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. Запоріжжя. 1998. Вип. IV. С. 75-83.
9. Вергун І. До історії української гімназії у Ржевницях. *Визвольний шлях*. 1964. Ч. 4. С. 403-406.
10. Винар Л. Юліян Бачинський – видатний дослідник української еміграції. Мюнхен-Нью-Йорк: Українське Історичне Товариство. Серія: Історичні студії. 1971. Ч. 8. 16 с.
11. Віднянський С.С. Заснування та діяльність Українського вільного університету – першої української високої школи за кордоном (1921 – 1945). *Український історичний журнал*. 1993. № 11-12. С.68-80.
12. Гуменюк О. Культурно-освітня діяльність української студентської еміграції в Чехословаччині в 1920 – 1930-і рр. *Гілея*. Київ, 2010. Вип. 32. С. 40-48.

13. Даниленко В., Добржанський О. Академік Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність. Київ – Чернівці: Інститут історії України НАН України, 1996. 232 с.

14. Даниш Н. Наше шкільництво на еміграції у Відні (1914 – 1917). *Ілюстрований народний календар товариства «Просвіта» на рік 1918*. Львів, 1917. С. 262 – 274.

15. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 344: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-spiivpraci-iz-zakordonnimi-ukrayincyami-na-period-do-2020-roku>

16. Джус О. Витоки, становлення і тенденції розвитку українського шкільництва на австралійському континенті. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Серія: Педагогіка. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XXV. С. 141-148.

17. Джус О. Софія Русова у педагогічному просторі українського зарубіжжя (1920-і – 1930-і рр.). *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол.: Побірченко Н.С.: гол. ред. та інші. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. Вип. 42. Ч. 1. С. 223-229.

18. Джус О. Високі школи української діаспори як чинник інтеграції зарубіжних українців у світове співтовариство. *Научные труды «Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции»*. Ариэль (государство Израиль): Университетский центр Ариэль в Самарии, 2013. № 4. С. 145-151.

19. Джус О. Опікунські пріоритети заснування й функціонування Української Реформованої Реальної Гімназії при Українському Високому педагогічному інституті імені М.Драгоманова в Празі. Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX-XXI ст.). Т. 4. Теорія і практика опікунської педагогіки в Україні та Польщі (XIX-XXI ст.). Збірник

наукових праць / За ред. Д.Герцюка і І. Мицишин. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. С. 189-201.

20. Джус О.В. Професійна підготовка молоді в Українській студії пластичного мистецтва у Празі. *Обрії: Науково-педагогічний журнал Івано-Франківського ОПОПП*. Івано-Франківськ, 2015. № 1. С. 12-15.

21. Джус О. Освітньо-виховне середовище української еміграції у Чехо-Словацькій республіці міжвоєнної доби як засіб особистісно-професійного становлення фахівця. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ, 2016. Вип. 89. Ч. 1. С. 119-123.

22. Джус О. Національно-патріотичне виховання дітей і молоді в українській діаспорі: досвід, спроби переосмислення. *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 76-81.

23. Джус О. Проблеми фахової підготовки і виховання дівчат у змісті діяльності перших на американському континенті українських жіночих організацій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: науковий журнал. Педагогічні науки / гол. ред. П. Ю. Саух, відп. ред. Н. А. Сейко*. Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2017. Вип.4 (90). С. 54-59.

24. Джус О. Григорій Ващенко і формування української виховної системи в діаспорі. *Обрії: науково-педагогічний журнал*. Івано-Франківськ, 2018. № 1. С. 118-121.

25. Джус О. Перші українські вчителі у північноамериканських громадах: проблеми підготовки й організації освітньої діяльності. *Вища школа*. Київ, 2018. № 10. С. 91-100.

26. Джус О. Роль жінок-українок у професійному становленні молоді української діаспори (біографічно-персоналістичний дискурс). *Науковий вісник НУБіП України*. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2018. № 291. С. 87-93.

27. Джус О. Місце і роль Українського педагогічного товариства у професійному становленні молоді в Чехо-Словацькій Республіці міжвоєнної доби. *Науковий Вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2018. № 2 (21). С. 16-20.
28. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції: монографія. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 260 с.
29. Дудник О. Суспільно-політичне життя та громадська позиція студентів-емігрантів у Чехословаччині в міжвоєнний період. *Проблеми слов'янознавства*. 2003. Вип. 53. С. 241-248.
30. Енциклопедія історії України: в 15 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2004. Т. 2. 528 с.
31. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: в 10 т. / ред. В.Кубійович; Львів, 1993. С.405-800; Т. 3. Львів, 1994. С. 805-1200; Т. 8. Львів, 2000. С. 2800-3200.
32. Енциклопедія Українознавства. Загальна частина: в 3 т. Перевидання в Україні. Репринтне відтворення видання 1949 року. Київ. Т. 1. 1994. 400 с.; Т. 2. 1995. С. 369-800; Т. 3. 1995. С. 801-1230.
33. Єржабкова Б. Українці в Празі між двома світовими війнами. *Визвольний Шлях*. 1990. Ч. 7. С. 860-874; Ч. 8. С. 993-1007.
34. Жуковський А. Центральний Союз Українського Студенства (ЦЕСУС). Енциклопедія українознавства. Словникова частина: в 10 т. / гол. ред. В.Кубійович. Львів: «Молоде життя», 1984. Т. 10. С. 3656-3658.
35. Заставний Ф. Українська діаспора: розселення українців у зарубіжних країнах. Львів: Світ, 1991. 120 с.
36. Зарубіжні українці / С. Ю. Лазебник (кер. авт. кол.), Л.О.Лещенко, Ю. І. Макар та ін. Київ, 1991. 252 с.
37. Історія української еміграції: навч. посібник / Б.Д.Лановик, Р.Т.Гром'як, М. В.Траф'як та ін. Київ: Вища школа, 1997. 520 с.
38. Калічак Ю. Аркадій Животко: повернення із забуття. Дрогобич: Коло, 2003. 214 с.

39. Качараба С. Еміграція з Західної України (1919 – 1939). Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2003. 416 с.
40. Качараба С., Рожик М. Українська еміграція. Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890-1914 рр. / Львів, 1995. 121 с.
41. Кемінь В.П. Розвиток освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (1918-1996 рр.) / за ред. М. Б. Євтуха. Київ: Тов. Міжнар. фін. агенція, 1997. 234 с.
42. Кізін І.В. Науково-просвітницька діяльність та педагогічні ідеї Е. Жарського: монографія. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. 240 с.
43. Кіра Р. Культурно-просвітницька діяльність та педагогічні погляди Степана Сірополка: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2001. 19 с.
44. Кляп М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина: міжвоєнний період. Ужгород, Вид-во В. Падяка, 2001. 152 с.
45. Когут Т. Педагогічна та просвітницька діяльність Василя Сімовича (1880-1944): автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2007. 20 с.
46. Кумка М. Українські школи в Канаді. *Українське шкільництво на Буковині, в Галичині, на Закарпатті та в Канаді* / за ред. С. Сірополка. Прага: Вид. Українського Педагогічного Товариства, 1932. С. 60-71.
47. Леник В. Вчора, сьогодні, завтра. До історії Українського Інтернату в Мюнхені. Мюнхен: Друк. ЛОГОС, 1990. 168 с.
48. Леник В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.). Мюнхен-Львів: Український Вільний Університет, 1994. 184 с.

49. Марунчак М. Студії до історії українців Канади: в 6 т. Вінніпег, 1973 – 1980. Т. IV. 311 с.; Т V. 299 с.
50. Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні Т. 1. Роки 1945-1951. Мюнхен: Академічне Видавництво д-ра Петра Белея, Мюнхен, 1985. 432 с.
51. Марушкевич А. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди І.Огієнка: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Київський університет імені Т.Шевченка. Київ, 1996. 22 с.
52. Мірний І. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М.Драгоманова в Празі (1923-1933). Прага, 1934 144 с.
53. Мусієнко Н. Школи українознавства в США: досвід минулого чи майбутнього. *Рідна школа*. 2002. № 131. С. 23-24.
54. Нагачевська З.І. Українська школа і педагогічна думка за межами України (кінець ХІХ–ХХ століття): методичні рекомендації до вивчення теми з курсу «Історія педагогіки». Івано-Франківськ: Плай, 1997. 69 с.
55. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. 372 с.
56. Німчук І. Початки організаційного життя канадійських українців. Спомини албертійського піонера. Едмонтон, 1952. 31 с.
57. Онкович А. Д. Рідні школи української діаспори у системі освіти США. *Вища освіта України*, 2003. № 4 (11). С. 184-191.
58. Пагіря В. Закарпатці у діаспорі: нариси про закарпатських емігрантів. Ужгород : Патент, 1997. 164 с.
59. Палійчук О. Антоніна Горохович: педагогічні ідеї та освітня діяльність: навч.-метод. посіб. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2008. 272 с.
60. Піц І. Педагогічні ідеї та освітня діяльність Василя Луціва (1920-2005 рр.): автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2009. 20 с.

61. План заходів Міністерства освіти і науки України щодо підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти на 2016-2020 роки: Наказ МОН України від 17.08.2016 р. № 989: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/52081/

62. Полонська-Василенко, Н. Український Вільний Університет (1921-1971). *Український Історик: журнал Українського Історичного Товариства* / гол. ред. Л. Винар. Нью-Йорк-Мюнхен, 1971. 1-2 (29-30). С. 17-27.

63. Про вищу освіту: Закон України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

64. Про закордонних українців: Закон України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>

65. Про освіту: Закон України: офіц. текст. Київ: Алерта, 2018. 120 с.

66. Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії поселення та поступу. Едмонтон-Вінніпег, 1987. 548 с.

67. Пропам'ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л.Мишуга. Джерзі Ситі, Нью-Джерзі: Накладом Українського Народного Союзу, 1936. 752 с.

68. Романюк С.З., Руснак І.С. Іван Бонарчук. Життя і педагогічна діяльність. Чернівці: Зелена Буковина, 1999. 208 с.

69. Руснак І. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець XIX – XX століття). Чернівці: Рута, 2000. 364 с.

70. Русова С. Десятилітній Ювілей Української Реальної Гімназії в Чехословаччині / Софія Русова: З маловідомого і невідомого: у 3 ч. / упоряд. О.Джус, З.Нагачевська. Ч. 1. «Несторка української педагогічної літератури ...» Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. С. 2017-213.

71. Сірополко С. Народна освіта на українських землях і в колоніях: <http://litorys.org.ua/cultur/cult06.htm>

72. Стеткевич О. Українське шкільництво в Америці. *Пропам'ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу* / зред. Л.Мишуга. Джерзі Ситі, Нью

Джерзі: Накладом Українського Народного Союзу, 1936. С. 325-342.

73. Стражнікова І. Педагогічні погляди та освітня діяльність Іванни Петрів (1892-1971 рр.). Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 232 с.

74. Таран Я. А. Діаспора та її роль у політичному розвитку суспільства. *Humanities and Social Science*. 2015. № III (7). Issue: 42. С. 56-59.

75. Трухан М. Українці Польщі після другої світової війни 1944-1984. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: НТШ, 1990. 404 с.

76. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі. Київ: Видавничий Дім «Альтернативи», 1999. Т. 15. 352 с.

77. Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання: в 3-х т. / під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1930. Т. 1: А–Ж 676 с.

78. Українці в Австралії: Матеріяли до історії поселення українців в Австралії. Мельборн-Австралія: Союз Українських Організацій Австралії, 1966. 862 с.

79. Українці в зарубіжному світі / А. М. Шлепаков та ін.; АН України, Ін-т соц. і екон. пробл. зарубіж. країн. Київ: Наукова думка, 1991. 140 с.

80. Українці у Вільному Світі: ювілейна книга УНСоюзу з нагоди 60-річчя 1894-1954 / зред. Л.Мишуга й А.Драган. Jersey City: Видавництво «Свобода», 1954. 383 с.

81. Янів В. Студентство. Енциклопедія українознавства: загальна частина: у 3 т. Мюнхен-Нью-Йорк, 1949. Т. III. С. 960-965.

82. Янів В. Українська студентська преса. *Визвольний шлях*. Лондон, 1978. Кн. XII. С. 1407-1421.

83. Яким Ярема / упоряд. С. Ярема; заг. ред. Д. Герцюк; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. 243 с.

84. Ясінчук Л. Школа й молодь в Америці / Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя

XX століття: навч. посіб. / [Т.К.Завгородня, З.І.Нагачевська, Н.М.Салига та ін.]. Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. С. 469-472.

ДОДАТКИ

Додаток А

Законодавча база співпраці України із закордонними українцями

Додаток А. 1

ЗАКОН УКРАЇНИ Про закордонних українців

*{ Назва Закону в редакції Закону
N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }*
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 25, ст.343)
*{ Із змінами, внесеними згідно із Законом
N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012, ВВР, 2012, N 39, ст.473 }*

Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з батьківщиною та поверненню їх в Україну. Відповідно до статті 12 Конституції України (254к/96-ВР) держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за її межами.

Стаття 1. Визначення термінів

Закордонний українець – це особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або є походженням з України;

українське етнічне походження – це належність особи або її предків до української нації та визнання нею України батьківщиною свого етнічного походження.

Стаття 1-1. Законодавство про закордонних українців

Відносини у сфері співпраці із закордонними українцями регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

{ Закон доповнено статтею 1-1 згідно із Законом N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

Стаття 1-2. Основні засади співпраці із закордонними українцями **Основними засадами співпраці із закордонними українцями є:**

1) визнання невід'ємності та належності кожній особі від народження основних прав і свобод людини і громадянина;

2) розв'язання проблем становлення та консолідації української нації;

3) обов'язковість задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців;

4) взаємне збагачення надбаннями духовної та матеріальної культури;

5) взаємодія з іншими державами у сфері забезпечення прав і свобод закордонних українців на засадах обов'язковості дотримання загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, зокрема невтручання у внутрішні справи інших держав;

6) паритет у забезпеченні іноземними державами та Україною прав і потреб закордонних українців та національних меншин України.

Реалізацію державної політики України у сфері співпраці із закордонними українцями здійснює центральний орган виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями.

{ Закон доповнено статтею 1-2 згідно із Законом N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

Стаття 2. Національна комісія з питань закордонних українців

Національна комісія з питань закордонних українців (далі – Національна комісія) створюється при Кабінеті Міністрів України (1024-2004-п)...

Стаття 10. Захист прав і законних інтересів закордонних українців

Задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців та захист їхніх прав як національних меншин в інших державах є невід'ємною складовою частиною зовнішньополітичної діяльності України.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані забезпечувати реалізацію прав закордонних українців під час їх перебування в Україні.

Рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо вирішення питань, пов'язаних з перебуванням закордонних українців в Україні, можуть бути оскаржені в суді в установленому законом порядку.

За видатні заслуги перед Україною закордонні українці можуть бути нагороджені державними нагородами України в порядку, встановленому законодавством України

{ Стаття 10 в редакції Закону N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

Стаття 10-1. Повноваження Кабінету Міністрів України щодо співпраці із закордонними українцями

Кабінет Міністрів України під час здійснення своїх повноважень та для досягнення цілей внутрішньої та зовнішньої політики:

1) затверджує державну цільову програму співпраці із закордонними українцями;

2) затверджує порядок оформлення і видачі посвідчення закордонного українця;

3) сприяє проведенню заходів за участю фахівців та громадськості щодо забезпечення співпраці і закордонними українцями.

{Закон доповнено статтею 10-1 згідно із Законом N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

Стаття 10-2. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями належать:

1) забезпечення реалізації державної політики у сфері співпраці із закордонними українцями;

2) здійснення координації заходів, що проводяться центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями;

3) розроблення та внесення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання питань співпраці із закордонними українцями;

4) надання громадським організаціям (осередкам) закордонних українців організаційної, методичної, технічної та іншої допомоги в їх діяльності;

5) розроблення спільно з іншими заінтересованими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державної цільової програми співпраці із закордонними українцями;

6) участь у підготовці та укладенні міжнародних договорів України щодо забезпечення прав закордонних українців, створення сприятливих умов та можливостей для задоволення їх соціальних, культурно-освітніх, мовних, інформаційних та інших потреб;

7) участь у роботі змішаних міжурядових комісій з питань національних меншин;

8) співпраця з державними органами іноземних держав, до компетенції яких належить питання національних меншин;

9) взаємодія з міжнародними організаціями, що проводять моніторинг дотримання прав осіб, які належать до національних меншин;

10) моніторинг забезпечення прав закордонних українців, пов'язаних із збереженням і розвитком їх етнічної, культурної та мовної ідентичності;

11) надання фінансової підтримки для виконання заходів, що здійснюються громадськими організаціями закордонних українців, зокрема форумів, конгресів, конференцій, семінарів за участю закордонних українців в Україні та за кордоном.

{Закон доповнено статтею 10-2 згідно із Законом N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

Стаття 10-3. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо співпраці із закордонними українцями

До повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки належать:

1) забезпечення реалізації державної політики щодо сприяння здобуттю закордонними українцями освіти в Україні;

2) сприяння відкриттю та функціонуванню навчальних закладів за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова¹;

3) участь у виконанні освітніх та наукових програм відродження і розвитку національної культури та української мови в місцях компактного проживання закордонних українців.

{Закон доповнено статтею 10-3 згідно із Законом N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

Стаття 10-4. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері культури щодо співпраці із закордонними українцями

До повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері культури належать:

1) забезпечення реалізації державної політики щодо створення умов для задоволення національно-культурних потреб закордонних

---

¹ Виділено О.Дж.

українців, збереження і популяризації культурних надбань Українського народу;

2) здійснення заходів щодо популяризації культурних надбань Українського народу за межами України, залучення закордонних українців до участі в культурно-мистецьких заходах в Україні та за її межами;

3) сприяння проведенню в місцях компактного проживання українців за кордоном міжнародних та регіональних культурно-мистецьких акцій, мистецьких фестивалів, конкурсів, аукціонів, виставок та інших заходів;

4) проведення конкурсів на кращі ескізні проекти пам'ятників і монументів державного значення за кордоном, присвячених визначним подіям в історії України, видатним діячам української історії, науки і культури.

{ Закон доповнено статтею 10-4 згідно із Законом N 4381-VI (4381-17) від 09.02.2012 }

...Стаття 12. Сприяння благодійній діяльності закордонних українців

Держава в особі її органів влади гарантує і забезпечує захист передбачених законодавством України прав та інтересів закордонних українців – учасників благодійництва та благодійної діяльності, заохочує здійснення такої діяльності.

Стаття 13. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону:

подати Верховній Раді України пропозиції щодо внесення змін до законів України, які впливають із цього Закону;

прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України
м. Київ, 4 березня 2004 року
N 1582-IV

Л.КУЧМА

Національна концепція співпраці із закордонними українцями²

1. Загальні положення та мета Концепції

Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню їх зв'язків з батьківщиною.

Ця Концепція спрямована на реалізацію положень Конституції України, законів та міжнародних договорів України щодо задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, сприяння забезпеченню прав та інтересів закордонних українців, а також визначає напрями діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування у цій сфері.

Метою Концепції є сприяння у створенні необхідних умов для збереження, розвитку та вираження етнічної культурної, мовної та релігійної самобутності українських національних меншин у державах їхнього проживання, налагодженні успішної співпраці українського суспільства із закордонними українцями в різноманітних сферах життя щодо захисту національних, інтелектуальних і духовних цінностей в Україні й за кордоном, задоволенні національно-культурних і мовних потреб закордонних українців, створенні засад для розвитку і ефективного використання інтелектуального, духовного та фізичного потенціалу нації, а також підвищенні позитивного міжнародного іміджу України.

Реалізація Концепції сприятиме залученню закордонних українців до суспільного життя України та ефективному використанню їхнього інтелектуального, духовного і культурного потенціалу в інтересах України і українського суспільства.

2. Здійснення державної політики щодо закордонних українців

---

² Уривок – О.Дж.

Державна політика щодо закордонних українців ґрунтується на визнанні закордонних українців невід'ємною частиною світової української спільноти і здійснюється на основі відповідних положень Конституції України, Закону України «Про правовий статус закордонних українців», цієї Концепції, інших нормативно-правових актів України з урахуванням законодавства держав громадянства, проживання закордонних українців, базується на принципах і нормах Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, Загальної декларації ЮНЕСКО про культурне різноманіття, Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин, інших міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У разі необхідності Україна укладає двосторонні та багатосторонні договори з іншими державами з метою забезпечення захисту осіб, які належать до відповідних національних меншин, та вживає заходів для заохочення транскордонного співробітництва.

Державна політика щодо закордонних українців будується на визнанні:

обов'язковості додержання державами загальноновизнаних прав і свобод щодо своїх громадян, принципів і норм міжнародного права при невтручанні у внутрішні справи одна одної;

ідеї взаємного збагачення здобутками духовної та матеріальної культури у контексті утвердження культурного різноманіття у світі на засадах діалогу і співпраці;

потреби у консолідації української нації;

необхідності взаємодії держав у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

паритету у забезпеченні іноземними державами та Україною прав і потреб відповідно закордонних українців та національних меншин України;

необхідності досягнення конкретних результатів від співпраці із закордонними українцями.

Державна політика щодо закордонних українців є складовою внутрішньої і зовнішньої політики України, її реалізація передбачає здійснення органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями економічних, соціальних,

інформаційних, освітніх, культурно-мистецьких, організаційних та інших заходів, зокрема надання закордонним українцям державної підтримки й допомоги з урахуванням їх реальних потреб, відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, чинного законодавства України, а також національного законодавства іноземних держав.

Україна бере на себе зобов'язання підтримувати закордонних українців шляхом:

продовження утвердження принципів цивілізованого діалогу з державами громадянства, проживання закордонних українців відповідно до національного законодавства та загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права;

сприяння у забезпеченні додержання і захисту прав, свобод та інтересів закордонних українців, задоволенні їхніх культурних, інформаційних, освітніх, соціально-гуманітарних та інших потреб;

активізації відносин з громадськими організаціями закордонних українців;

сприяння відкриттю у державах проживання закордонних українців культурно-інформаційних центрів України.

3. Національні інтереси України у співпраці із закордонними українцями

Здійснюючи співпрацю із закордонними українцями, Україна виходить передусім з того, що така діяльність є важливою складовою внутрішньої і зовнішньої політики України та має відповідати її національним інтересам.

Розвиток співпраці із закордонними українцями є одним із чинників зміцнення політичних, правових, економічних, гуманітарних та інших зв'язків України з державами громадянства, проживання закордонних українців. Стан і рівень забезпечення національно-культурних, інформаційних, фахових, гуманітарних та інших прав і потреб закордонних українців має розглядатися як чинник міжнародної політики, двосторонніх і багатосторонніх відносин України з державами громадянства, проживання закордонних Українців.

Співпраця із закордонними українцями є також вагомим фактором утвердження позитивного міжнародного іміджу України, розвитку економічних, культурних та інших зв'язків з іноземними державами, забезпечення економічної, культурної та інформаційної присутності в геополітично важливих для України регіонах.

4. Основні напрями діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій щодо співпраці із закордонними українцями

Українська держава надає підтримку об'єднанням громадян, у тому числі Українській всесвітній координаційній раді, у поглибленні співпраці з закордонними українцями.

З метою забезпечення національно-культурних, інформаційних, фахових, гуманітарних та інших прав і потреб закордонних українців центральні та місцеві органи виконавчої влади за участю органів місцевого самоврядування, громадських організацій:

здійснюють організаційне та інформаційне забезпечення роботи із закордонними українцями та їхніми громадськими організаціями, а також із відповідними інституціями іноземних держав;

беруть участь у розробленні пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання питань співпраці із закордонними українцями;

сприяють збереженню і розвитку української мови та культури у місцях проживання закордонних українців, реалізації освітніх програм та проектів щодо українських громадських організацій в іноземних державах, створюють умови для здобуття закордонними українцями освіти в Україні;

сприяють розвитку співпраці з громадськими організаціями закордонних українців, авторитетними політичними, громадськими діячами, підприємцями, митцями українського походження тощо;

забезпечують інформаційне висвітлення демократичних перетворень в Україні, її зовнішньої та внутрішньої політики в державах проживання закордонних українців;

співпрацюють із періодичними виданнями, іншими засобами масової інформації з метою поширення у світі об'єктивної інформації про Україну;

забезпечують співпрацю з українським діловим сектором за кордоном щодо спрямування інвестицій в Україну та зміцнення матеріальної бази громадських організацій закордонних українців;

сприяють залученню представників закордонних українців до реалізації благодійних акцій в Україні і за кордоном;

беруть участь у роботі відповідних комісій щодо співробітництва у сфері забезпечення прав національних меншин;

сприяють організації та проведенню фестивалів, форумів, зустрічей, олімпіад, конкурсів та інших культурно-мистецьких і освітніх

заходів в Україні та за кордоном, у тому числі за участю творчих колективів України та закордонних українців;

сприяють встановленню зв'язків між творчими колективами, молодіжними організаціями, навчальними закладами, закладами культури і мистецтва України та закордонних українців;

здійснюють моніторинг забезпечення прав та інтересів закордонних українців, аналіз тенденцій, що відбуваються як у їхньому середовищі, так і в їхніх стосунках з органами державної влади іноземних держав.

СХВАЛЕНО

Указом Президента України
від 13 жовтня 2006 року № 875/2006

РЕКОМЕНДАЦІЇ
парламентських слухань на тему:
«Закордонне українство: сучасний стан та перспективи
співпраці»

Учасники парламентських слухань на тему: «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці», що відбулися 14 жовтня 2009 року, відзначають таке.

З набуттям незалежності Україна стала центром згуртування українців усього світу. Захист основних прав і свобод людини і громадянина стосовно закордонних українців є невід'ємною частиною зовнішньополітичної діяльності Української держави. Конституційний обов'язок України щодо задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави, зумовлює необхідність вироблення дієвих механізмів реалізації державної політики у зазначеній сфері.

Від активної та послідовної політики нашої держави щодо створення оптимальних умов та можливостей для задоволення освітніх, мовних, інформаційних та інших потреб закордонних українців, обстоювання їхніх прав значною мірою залежатиме збереження їх національної ідентичності та самобутності.

Упродовж останніх років Україна активізувала співпрацю із закордонними українцями, вбачаючи в них потужний потенціал у просуванні своїх національних політичних та економічних інтересів за кордоном, підтримці зовнішньополітичних ініціатив, піднесенні авторитету та утвердженні позитивного іміджу на світовій арені...

Учасники парламентських слухань відзначили, що спільна реалізація культурно-освітніх проектів, таких як акція «Незгасима свічка», стала об'єднавчою силою українських громад у десятках країн світу...

У питанні збереження національно-культурної самобутності закордонних українців важлива роль належить українським школам, студіям, культурно-мистецьким центрам, просвітницьким товариствам. Їх кількість у місцях компактного проживання закордонних українців є вкрай недостатньою. Залишаються невирішеними питання підготовки фахівців для викладання в українських школах і центрах, забезпечення

українськими підручниками, відповідними навчально-інформаційними та методичними посібниками, інвентарем...

З метою якнайповнішого задоволення національно-культурних, мовних, освітніх, інформаційних потреб закордонних українців, збереження їх національної ідентичності, удосконалення організаційних та правових засад співпраці з ними учасники парламентських слухань **р е к о м е н д у ю т ь**:

...5) з метою обговорення питань статусу українських трудових мігрантів, їх правового та соціального захисту провести у 2010 році парламентські слухання на тему: «Сучасний стан та шляхи врегулювання проблем у сфері захисту прав трудових мігрантів - громадян України».

4. Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини:
продовжити здійснення контролю за дотриманням прав громадян України, які перебувають за кордоном, зокрема трудових мігрантів.

5. Кабінету Міністрів України:

1) прискорити подання на розгляд Верховної Ради України проекту закону про внесення змін до Закону України «Про правовий статус закордонних українців» (1582-15), розробленого відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року N 665-р (665-2009-р);

2) забезпечити виконання заходів Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року (1034-2006-п) та Програми облаштування осіб з числа закордонних українців, що повертаються в Україну, на період до 2010 року (1573-2004-п). На основі ґрунтового моніторингу потреб закордонних українців розробити та затвердити проекти відповідних державних програм на наступний період. Вивчити доцільність розроблення окремої інноваційної державної програми розвитку культурних зв'язків із закордонним українством;

3) розробити комплексну програму сприяння поверненню громадян України, які перебувають за кордоном, на батьківщину, передбачивши для них податкові, митні, інвестиційні пільги;

4) забезпечити належне фінансування Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року (554-2009-п) та залучити до її реалізації громадські організації закордонних українців;

5) під час підготовки проектів законів про Державний бюджет України передбачати належне фінансування видатків на здійснення співпраці із закордонними українцями та їх громадськими організаціями, у тому числі на:

сприяння діяльності українських культурно-інформаційних центрів в іноземних державах, де проживають закордонні українці;

облаштування приміщень для громад закордонних українців, осередків української культури, бібліотек, українських шкіл та класів за кордоном технічними засобами навчання, оргтехнікою, інвентарем, меблями;

придбання книг, зокрема підручників, навчально-методичної літератури, навчальної аудіо- та відеопродукції для надання допомоги у комплектуванні бібліотек, забезпеченні потреб навчальних закладів (класів, кафедр, відділень, факультетів навчальних закладів) іноземних держав, у яких вивчається українська мова;

організацію з використанням Інтернету і забезпечення функціонування дистанційних навчальних курсів за програмою дванадцятирічної загальноосвітньої середньої школи для учнів, які тимчасово або постійно проживають за кордоном;

проведення річного оцінювання і державної підсумкової атестації учнів закордонних українських навчальних закладів;

проведення семінарів, занять для викладачів україністики навчальних закладів іноземних держав, де компактно проживають закордонні українці;

надання підтримки Інтернет-виданням і друкованим засобам масової інформації закордонних українців;...

10) активізувати співпрацю з громадськими організаціями закордонних українців шляхом підготовки та укладення спільних документів про співпрацю, об'єднання зусиль щодо забезпечення прав українських меншин за кордоном;...

14) з метою вивчення мови, історії, традицій, культури України запровадити постійні програми обміну між молодіжними та студентськими організаціями України та закордонних українців;

15) висвітлювати діяльність держави у сфері співробітництва із закордонними українцями, проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед їхніх громад з популяризації статусу закордонного українця;

16) з метою забезпечення інформаційних потреб закордонних українців активізувати процес розширення за обсягами і напрямками мовлення регулярної трансляції українських теле- та радіопрограм на країни компактного проживання закордонних українців, сприяти відкриттю в них нових кореспондентських пунктів вітчизняних засобів масової інформації;

17) вивчити питання щодо можливості створення в місті Києві Світового культурно-інформаційного центру українців...

СХВАЛЕНО
Постановою Верховної Ради України
від 19 січня 2010 року N 1807-VI

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року³

Мета Програми

Метою Програми є забезпечення центральними та місцевими органами виконавчої влади співпраці із закордонними українцями, збереження їх національно-культурної ідентичності, використання інтелектуального, культурного та духовного потенціалу закордонних українців для утвердження позитивного міжнародного іміджу України, а також забезпечення підтримки громад закордонних українців...

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання Програми дасть можливість:

продовжити роботу з подальшого забезпечення розвитку і поглиблення зв'язків із закордонними українцями на довгостроковій основі;

задовольнити культурні, інформаційні та мовні потреби закордонних українців, зберегти їх етнічну ідентичність і національно-культурну самобутність;

посилити правовий захист закордонних українців;

ширше використовувати їх духовний, культурний і науковий потенціал для зміцнення міжнародного іміджу України у світі;

розширити співробітництво між Україною та державами компактного проживання закордонних українців;

збільшити кількість закордонних українців, зокрема молоді, які відвідуватимуть Україну для ознайомлення з життям її громадян і досягненнями;

уповільнити асиміляційні процеси серед молодих закордонних українців...

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

виконання Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року

1. Надання фінансової підтримки громадам закордонних українців для організації та здійснення за кордоном науково-освітніх

---

³ Уривок – О.Дж.

заходів, зокрема форумів, конгресів, конференцій і семінарів, за участю закордонних українців...

2. Проведення науково-методичних семінарів для викладачів українознавчих дисциплін шкіл зарубіжжя...

3. Проведення XV конгресу Світової федерації українських лікарських товариств...

4. Проведення в м. Луцьку семінару для викладачів української мови з Польщі та Білорусі...

5. Залучення учнівської та студентської молоді з числа закордонних українців до участі у науково-освітніх заходах...

6. Проведення форумів, конгресів, конференцій і семінарів за участю закордонних українців...

7. Навчання студентів з числа закордонних українців у вищих навчальних закладах України у межах квоти для іноземців...

8. Сприяння співпраці кафедри сучасної української мови та кафедри історії і культури української мови філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича з кафедрами української мови вищих навчальних закладів, що функціонують за кордоном...

9. Залучення учнівської молоді з числа закордонних українців з прикордонних регіонів Румунії та Республіки Молдова до участі в обласних олімпіадах з української мови...

10. Продовження роботи з виконання угод про співробітництво в галузі освіти між управлінням освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації та шкільними інспекторатами повітів Сучава і Ботошани (Румунія), розширення співробітництва загальноосвітніх навчальних закладів Чернівецької області з освітніми закладами Румунії та Республіки Молдова, в яких вивчається українська мова...

11. Надання фінансової підтримки громадам закордонних українців для видання наукових, публіцистичних, художніх творів та збірок для громад закордонних українців, а також творів закордонних українців, здійснення перекладу творів класиків української літератури іноземними мовами...

12. Поновлення бібліотечних фондів та надання літератури культурно-інформаційним центрам при дипломатичних представництвах України за кордоном і бібліотек громад закордонних українців...

13. Здійснення першого перекладу в Україні праць письменників Полтавщини в еміграції...

14. Придбання та передача літератури українською мовою закордонним українцям...

18. Проведення в Україні концертів, майстер-класів та інших мистецьких заходів у рамках культурно-освітнього проекту для дітей закордонного українства «Тарасовими шляхами»...

19. Організація та проведення фестивалю мистецтв «Українські діти світу»...

20. Забезпечення здійснення спільних культурно-просвітницьких і науково-практичних заходів в Україні і за кордоном...

21. Проведення VII Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня» у м. Луцьку...

22. Проведення за кордоном Днів культури України, фестивалів, свят мистецтв, виставок творів мистецтва, вечорів і тижнів українського кіно, української літератури...

23. Проведення у місцях компактного проживання закордонних українців Днів культури Полтавщини...

24. Надання допомоги у здійсненні заходів громад закордонних українців у місцях їх компактного проживання в Румунії та Республіці Молдова...

25. Здійснення в Україні культурно-мистецьких заходів за участю представників закордонних українців...

27. Виготовлення та встановлення у м. Вашингтоні пам'ятника жертвам Голодомору 1932-1933 років в Україні...

28. Виготовлення та встановлення за кордоном пам'ятників, пам'ятних знаків, меморіальних дощок, присвячених видатним діячам...

30. Надання фінансової підтримки громадам закордонних українців для впорядкування місць поховань (місць пам'яті) видатних закордонних українців за кордоном...

31. Впорядкування місць поховань (місць пам'яті) видатних українців...

32. Надання фінансової підтримки громадам закордонних українців для забезпечення випуску громадами періодичних видань, підготовки та випуску теле- і радіопрограм, підтримки інтернет-ресурсів громад закордонних українців, публікацій з української тематики в засобах масової інформації за кордоном...

33. Надання підтримки інтернет-виданням і друкованим засобам масової інформації закордонних українців...

34. Розширення за обсягами і напрямками мовлення регулярної трансляції у відкритому (незакодованому) режимі українських теле- та радіопрограм супутниковими каналами зв'язку на держави СНД, Східної та Центральної Європи...

35. Забезпечення навчальних закладів з вивченням української мови та осередків культури громад закордонних українців іміджевою фото-, аудіо-, відеопродукцією, друкованою та електронною продукцією, предметами національної символіки, а також передплати української періодики для громад закордонних українців...

39. Проведення презентацій української книги на міжнародних виставках-ярмарках, які організуються в державах компактного проживання закордонних українців...»

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 18 липня 2012 р. № 682

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.08.2016 р.

м. Київ

№ 980

Про затвердження Плану заходів Міністерства
щодо підтримки закордонних українців у сфері
загальної середньої освіти на 2016-2020 роки

З метою підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти, популяризації і утвердження української мови як засобу спілкування в міжнародному середовищі.

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити План заходів Міністерства щодо підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти на 2016-2020 роки (далі – План заходів), що додається.

2. Органам управління освітою обласних, Київської міської державних адміністрацій, департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.), департаменту вищої освіти (Шаров О. І.), департаменту кадрового забезпечення (Фурлет Н. Я.), департаменту економіки та фінансування (Даниленко С. В.), управлінню міжнародного співробітництва та європейської інтеграції (Новосад Г. І.), Інституту модернізації змісту освіти (Завалевський Ю. І.):

2.1. Забезпечити виконання Плану заходів;

2.2. Подавати щороку до 1 лютого департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.) інформацію про стан виконання Плану заходів для її узагальнення (в друкованому та електронному вигляді).

3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П. К.

Міністр

Л. М. Гриневич

План заходів Міністерства освіти і науки України щодо підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти на 2016-2020 роки

1. Загальна частина

Українська держава дбає про задоволення національно-культурних, освітніх і мовних потреб українців, які проживають за її межами, сприяє зміцненню зв'язків з батьківщиною.

...Аналіз стану підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти, виконання Плану заходів Міністерства щодо підтримки та розвитку українського шкільництва за кордоном на 2012-2015 роки, нормативно-правового, організаційного і науково-методичного забезпечення цього процесу дає підстави констатувати певні позитивні зміни:

розроблено Загальноосвітній стандарт з української мови як іноземної та Комплекс програм до різних рівнів володіння європейськими мовами: А1 – Початковий рівень, А2 – Базовий рівень; В1 – I середній рівень; В2 – II середній рівень; С1 – Професійний рівень;

проведено курси підвищення кваліфікації для педагогів навчальних закладів за кордоном, у тому числі централізовано для вчителів української мови з Румунії;

впроваджено з 2014 року проведення Міжнародного конкурсу «Найкращий учитель української мови за кордоном»;

у 2012-2015 роках надано відповідно до замовлень навчальних закладів навчальну літературу в кількості 26 924 примірники до 14 країн (Бразилія, Греція, Іспанія, Італія, Казахстан, Канада, Латвія, Молдова, Норвегія, Польща, Росія, США, Туреччина, Туркменістан).

Забезпечення реалізації конституційного права на здобуття освіти громадян України, які проживають за кордоном, здійснює загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів «Міжнародна українська школа».

Разом із тим, проведений аналіз свідчить, що підтримка закордонних українців у сфері загальної середньої освіти потребує постійної уваги та допомоги Української держави.

Функціонують різні типи навчальних закладів та форми навчання української мови, українознавчих дисциплін за кордоном, зокрема:

загальноосвітні навчальні заклади, де навчання здійснюється українською мовою;

загальноосвітні навчальні заклади, де вивчається цикл українознавчих предметів;

загальноосвітні навчальні заклади, де вивчається лише українська мова як предмет;

загальноосвітні навчальні заклади, в яких українська мова вивчається факультативно;

суботні та недільні школи;

заклади дошкільної освіти;

вищі навчальні заклади, у яких студенти вивчають українську мову, та функціонують кафедри українознавства.

Актуальним залишається питання сертифікації володіння українською мовою закордонних українців як засобу спілкування в міжнародному середовищі.

2. Мета та основні завдання

Мета Плану заходів – підтримка закордонних українців у сфері загальної середньої освіти.

Основні завдання:

створення умов для функціонування шкіл з навчанням українською мовою чи вивченням української мови, українознавчих предметів в цих школах;

популяризація і утвердження української мови як засобу спілкування в міжнародному середовищі;

забезпечення можливості для громадян України, які проживають за кордоном, здобуття якісної початкової, базової чи повної загальної середньої освіти.

3. Очікувані результати

Виконання Плану заходів забезпечить:

розроблення сучасного навчального змісту українознавчих предметів, української мови;

розроблення Сертифікаційного іспиту з української мови як іноземної (рівно А1-С1);

здобуття якісної початкової, базової чи повної загальної середньої освіти громадянами України, які проживають за кордоном.

4. Заходи Міністерства освіти і науки України щодо підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти на 2016-2020 роки

№ п/п	Заходи	Термін виконання	Виконавці
1	<p>Опрацьовувати питання підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти під час:</p> <p>Укладання угод про співпрацю з урядами, міністерствами освіти інших країн, зокрема: Австрії, Азербайджанської Республіки, Аргентинської Республіки, Боснії і Герцеговини, Грузії, Латвії, Молдови, Республіки Вірменія, Республіки Польща, Республіки Хорватія, Румунії, Словацької Республіки, Туреччини;</p> <p>Роботи двосторонніх комісій з питань національних меншин (Українсько-Румунської, Українсько-Словацької, Українсько-Угорської)</p>	2016-2020	Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції, департамент загальної середньої та дошкільної освіти
2	<p>Організовувати роботу Консультаційної комісії з питань задоволення освітніх потреб представників української національної</p>	2016-2020	Департамент загальної середньої та дошкільної освіти, управління міжнародного співробітництва та

	меншини в Республіці Польща та польської національної меншини в Україні, що створена відповідно до Угоди між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща про співробітництво в галузі освіти від 19.05.2015 року		європейської інтеграції
3	Продовжити роботу Українсько-польської комісії експертів з питань удосконалення змісту шкільних підручників з історії та географії	2016-2020	Департамент загальної середньої та дошкільної освіти, Інститут модернізації змісту освіти, управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції
4	Опрацювати питання щодо відновлення діяльності Українсько-Румунської Змішаної комісії експертів з питань удосконалення змісту шкільних підручників з румунської та української мов та Румунською стороною	2016-2017	Департамент загальної середньої та дошкільної освіти, управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції
5	У межах квот, визначених Кабінетом Міністрів України, передбачати квоти для здобуття вищої освіти за кошти державного бюджету закордонним українцям, статус яких підтверджено посвідченням закордонного українця	2016-2020	Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції, департамент вищої освіти
6	Продовжувати співробітництво органів управління освітою, загальноосвітніх навчальних закладів Івано-Франківської області з органами управління освітою, освітніми установами Опольського воєводства	2016-2020	Департаменти освіти і науки Івано-Франківської, Чернівецької, Вінницької обласних адміністрацій, управління освіти, науки та молоді Волинської, управління освіти, науки Рівненської

	<p>Республіки Польща, Марамуреського та Сучавського повітів Румунії, органів управління освітою, загальноосвітніх навчальних закладів Чернівецької області з органами управління освітою, освітніми установами Сучавського, Ботошанського повітів Румунії;</p> <p>налагодити співпрацю органів управління освітою, загальноосвітніх навчальних закладів Рівненської, Волинської областей з органами управління освітою, освітніми установами Підляського воєводства Республіки Польща, органів управління освітою, загальноосвітніх навчальних закладів Чернівецької, Вінницької областей з органами управління освітою, освітніми установами північного регіону Республіки Молдова та надавати допомогу з питань вивчення української мови, українознавчих дисциплін</p>		<p>облдержадміністрацій, відповідні Інститути післядипломної педагогічної освіти</p>
7	<p>Опрацювати питання щодо можливості проведення порівняння навчальних програм України та Іспанії з предметів: математика (алгебра і геометрія), фізика, хімія, біологія, світова література, всевітня історія для учнів 5-55 класів загальноосвітніх навчальних закладів з метою зарахування їм навчальних досягнень</p>	2016-2017	<p>Департамент загальної середньої та дошкільної освіти, департамент вищої освіти, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (за згодою), загальноосвітній навчальний заклад І-III ступенів «Міжнародна українська школа»</p>

8	Внести зміни до Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30.07.2013 № 1047 зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 серпня 2013 р. за № 1427/23959 в частині нагородження педагогічних працівників навчальних закладів за кордоном	2017	Департамент кадрового забезпечення, загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів «Міжнародна українська школа»
9	Внести зміни до розділів: «Організація навчально-виховного процесу учнів-екстернів навчальних закладів» та «Навчальний час та оплата праці педагогічних працівників» Положення про організацію навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу І-ІІІ ступенів «Міжнародна українська школа» з питань співпраці Міжнародної української школи та навчальних закладів за кордоном	2016-2017	Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів «Міжнародна українська школа», департамент загальної середньої та дошкільної освіти
10	Розробити Порядок укладання Угод про співпрацю між загальноосвітнім навчальним закладом І-ІІІ ступенів «Міжнародна українська школа» та навчальним закладом за кордоном	2016-2017	Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів «Міжнародна українська школа»
11	Опрацювати питання виділення додаткових коштів для бюджету загальноосвітнього навчального закладу І-ІІІ ступенів	2016-2017	Департамент економіки та фінансування, загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів «Міжнародна українська школа»

	«Міжнародна українська школа» з метою оплати праці вчителів навчальних закладів за кордоном, які здійснюють підготовку до річного оцінювання учнів – екстернів цієї школи, відповідно до законодавства України		
Популяризація і утвердження української мови			
12	Розробити та затвердити в установленому законодавством порядку бланк сертифіката володіння українською мовою як іноземною відповідного рівня (A1-C1)	Листопад-грудень 2016 року	Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції
13	Розробити тести-зразки для Сертифікаційного іспиту з української мови як іноземної (рівні A1-C1)	Грудень 2016 року – I квартал 2017 року	Інститут модернізації змісту освіти, управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції, кафедра української та російської мов як іноземних Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
14	Розробити методичне забезпечення для проведення Сертифікаційного іспиту з української мови (підготовка лексичних мінімумів, навчальних посібників, тренувальних тестів)	Грудень 2016 року	Інститут модернізації змісту освіти, управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції, департамент загальної середньої та дошкільної освіти
15	Провести пробний Сертифікаційний іспит з української мови як іноземної	2017 рік	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
16	Здійснити заходи щодо вступу України до Асоціації мовних тестерів Європи (ALTE)	2018 рік	Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції
17	Продовжувати щорічне проведення	2016-2020	Інститут модернізації змісту освіти

	Міжнародного конкурсу «Найкращий учитель української мови за кордоном»		Українська Всесвітня Координаційна Рада (за згодою), департамент загальної середньої та дошкільної освіти
18	Проводити Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика	2016-2020	Інститут модернізації змісту освіти департамент загальної середньої та дошкільної освіти, Ліга українських меценатів (за згодою)
19	Проводити Міжнародний конкурс з українознавства для учнів 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів	2017-2020	Науково-дослідний інститут українознавства, департамент загальної середньої та дошкільної освіти, Інститут модернізації змісту освіти
20	Долучати учнівську молодь українського походження до участі в Інтернет – олімпіадах з української мови, предметів українознавчого циклу	2017-2020 (березень)	Інститут модернізації змісту освіти, департамент загальної середньої та дошкільної освіти, вищі навчальні заклади та наукові установи, загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів «Міжнародна українська школа»
21	Проводити конференції, семінари з обміну досвідом вчителів українознавчого спрямування на базі навчальних закладів відповідно до угод про співпрацю	2016-2020	Науково-дослідний інститут українознавства
Розроблення сучасного навчального змісту української мови та українознавчих дисциплін			
22	Розробити дидактичний матеріал відповідно до орієнтовних тем з розвитку мовлення для суботніх та недільних шкіл: «Я і Україна»; «Державна символіка України»;	2016-2017	Інститут модернізації змісту освіти, департамент загальної середньої та дошкільної освіти

	<p>«Українське мистецтво»; «Видатні українці»; «Національні звичаї, традиції, обряди, свята»; «Дивовижний світ української природи»; «Знакові події минулого і сучасного України»</p>			
23	Розробити програму та навчальні матеріали курсу «Українознавство» для суботніх та недільних шкіл	2017	Науково-дослідний інститут українознавства, Інститут модернізації змісту освіти	
24	Оновлювати на сайті загальноосвітнього навчального закладу I-III ступенів «Міжнародна українська школа» методичні сторінки для вчителів навчальних закладів за кордоном	2016-2020	Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів «Міжнародна українська школа»	
25	Оновлювати освітній портал «Крок до України» інтерактивними навчально-методичними матеріалами	2016-2020	Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка»	
26	Продовжувати розроблення методичних рекомендацій до Дня української писемності та мови (9 листопада), Міжнародного дня рідної мови (21 лютого), знакових історичних подій, постатей тощо	2016-2020	Інститут модернізації змісту освіти, департамент загальної середньої та дошкільної освіти	
27	Створити на офіційному веб-сайті Інституту модернізації змісту освіти рубрики для навчальних закладів за кордоном з відповідними нормативно-правовими, інформаційними, навчально-методичними	2016-2017	Інститут модернізації змісту освіти	

	матеріалами		
28	Забезпечувати навчальні заклади за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова, підручниками та довідковою літературою, що видані за кошти державного бюджету України, за їхніми заявками та у порядку, встановленому законодавством	2016-2020	Інститут модернізації змісту освіти
29	Сприяти формуванню шкільних бібліотечок для навчальних закладів за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова	2016-2020	Департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, обласні інститути післядипломної педагогічної освіти
30	Організовувати курси підвищення кваліфікації для вчителів курсу «Українознавство» (дистанційна форма)	2016-2020	Науково-дослідний інститут українознавство
31	Організовувати підвищення кваліфікації вчителів навчальних закладів за кордоном на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, класичних та педагогічних університетів (очна та дистанційна форми навчання)	2016-2020	Департаменти освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, вищі навчальні заклади, обласні інститути підвищення кваліфікації, загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів «Міжнародна українська школа»
32	Продовжити проведення науково-практичних семінарів, літніх шкіл, конференцій, вебінарів з обміну досвідом та підвищення кваліфікації учителів української мови та українознавчих дисциплін	2016-2020	Інститут модернізації змісту освіти, департамент загальної середньої та дошкільної освіти, загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів «Міжнародна українська школа», Міжнародний інститут освіти, культури та

			зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук (за згодою), Українська Всесвітня Координаційна Рада (за згодою)
33	Долучати учнівську молодь українського походження до участі в Інтернет – олімпіадах з української мови та предметів українознавчого циклу	2017-2020 (березень)	Інститут модернізації змісту освіти, Науково-дослідний інститут українознавства, загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів «Міжнародна українська школа», департамент загальної середньої та дошкільної освіти, вищі навчальні заклади
34	Організовувати за можливості відпочинок та оздоровлення дітей закордонних українців і трудових мігрантів на базі дитячих таборів з одночасним проведенням літніх мовних шкіл, культурологічних заходів тощо	2016-2020 (липень-серпень)	Департаменти освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій

Директор департаменту загальної середньої та дошкільної освіти
 Начальник управління міжнародного співробітництва
 та європейської інтеграції

Ю. Г. Кононенко

Г. І. Новосад
 ЗАТВЕРДЖЕНО
 Наказ Міністерства освіти і
 науки України
 від 17.08.2016 року № 989

ПОСТАНОВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Про Державну програму підтримки і співпраці із закордонним
українством на 2016 – 2020 роки ⁴

Діаспора є невід’ємною інтегральною частиною українського народу. Українська держава повинна дбати про українців незалежно від їх громадянства та місця проживання. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період 2010 – 2015 рр. втратила чинність.

У зв’язку з вищевикладеним, з метою забезпечення ефективної співпраці із закордонними українцями, збереження їх національно-культурної ідентичності, використання інтелектуального, культурного та духовного потенціалу закордонних українців для утвердження позитивного міжнародного іміджу України, а також забезпечення підтримки громад закордонних українців, Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є :**

1. Доручити Кабінету Міністрів України розробити і затвердити Державну програму підтримки і співпраці із закордонним українством на 2016—2020 роки, у якій передбачити, зокрема:

– надання фінансової підтримки громадам закордонних українців для організації та здійснення за кордоном науково-освітніх заходів, зокрема форумів, конгресів, конференцій і семінарів, за участю закордонних українців;

– проведення закордоном Днів культури України, фестивалів, свят мистецтв, виставок творів мистецтва, вечорів і тижнів українського кіно, української літератури;

– підготовку, випуск і розповсюдження відео- та аудіоматеріалів про історію та сьогодення України, її традиції та культуру;

– фінансування викладачів україністики у Римському, Міланському, Болонському, Лісабонському університетах та в Паризькому Східному Інституті;

– поновлення бібліотечних фондів та надання літератури культурно-інформаційним центрам при дипломатичних представництвах України за кордоном і бібліотек громад закордонних українців;

– створення Українських наукових інститутів зразка Інституту Сервантеса (Іспанія), Інституту Гете (Німеччина), залучивши до них науковців з української діаспори;

---

⁴ Уривок – О.Дж.

– – фінансову підтримку діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Сарселі (Франція), Українського вільного університету в Мюнхені (Німеччина);

– – розробку програми популяризації української літературної та мистецької спадщини в зарубіжних країнах з тим, щоб пам'ятні місця, пов'язані з життям і діяльністю ушанованих українських учених, мислителів, письменників, художників, артистів пропагувалися в ЗМІ, діставали певну підтримку від України;

– – відкриття в Афінах, Римі, Мадриді, Лісабоні кореспондентських пунктів вчасного реагування на антиукраїнські виступи закордонної преси, які подавали б щотижневу інформацію на теле- і радіоканалах України про життя українських закордонних громад;

– – проведення презентацій української книги на міжнародних виставках-ярмарках, які організуються в державах компактного проживання закордонних українців.

2. До розробки вищезазначеної Державної програми залучити представників українських діаспорних організацій, зокрема, Світовий Конгрес Українців, та українських громадських організацій, що працюють зі закордонними українцями.

3. У Державному бюджеті України на 2017 рік передбачити кошти окремим рядком на реалізацію заходів, передбачених вищезазначеною Державною програмою.

4. Заснувати Міжнародну премію імені Івана Франка для особистостей, які підвищили і зміцнили авторитет і значення Української Державності в історії людства, здійснили видатні відкриття в науці й культурі та користуються великою повагою в державному і суспільному житті країн їх проживання.

5. На базі Міністерства інформації України заснувати державну загальноєвропейську двомовну (українсько-англійську) інтернет-газету «Україна».

6. Розробити та затвердити Державну програму підтримки та розвитку українського шкільництва закордоном, шляхом створення концепції, програми, навчально-методичного забезпечення та реалізації програми з урахуванням специфіки країни проживання.

7. Забезпечити відповідну нормативно-правову, інституційну, фінансову, інформаційну базу як основу для втілення Державної програми співпраці із закордонним українством на 2016 – 2020 роки.

8. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття...

ПОСТАНОВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Про Державну цільову програму співпраці із закордонними
українцями на період до 2020 року⁵

Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з батьківщиною та поверненню їх в Україну. Відповідно до статті 12 Конституції України держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за її межами.

Кабінет Міністрів України згідно ст. 10-1 Закону України «Про закордонних українців» затверджує державну цільову програму співпраці із закордонними українцями. Відповідна Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року закінчила свою дію.

З метою забезпечення ефективного та всебічного захисту прав українців за кордоном, вільного розвитку їх національної самобутності, збереження української ідентичності, права на освіту рідною мовою, збереження українських культурних традицій та надбань за межами України, Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є :**

1. Кабінету Міністрів України відповідно до статті 10-1 Закону України «Про закордонних українців» та пункту 4 частини другої Постанови Верховної Ради України від 25.11.2015 р. №824 «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Роль, значення та вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики єдності в Україні»» розробити та затвердити Державну цільову програму співпраці із закордонними українцями на період до 2020 року, у якій передбачити, зокрема:

- проведення заходів за участю фахівців та громадськості щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями;
- надання громадським організаціям (осередкам) закордонних українців організаційної, методичної, технічної та іншої допомоги в їх діяльності;
- співпрацю з державними органами іноземних держав, до компетенції яких належить питання національних меншин;
- взаємодію з міжнародними організаціями, що проводять моніторинг дотримання прав осіб, які належать до національних меншин;
- моніторинг забезпечення прав закордонних українців, пов'язаних із збереженням і розвитком їх етнічної, культурної та мовної ідентичності;

---

⁵ Уривок – О.Дж.

– надання фінансової підтримки для виконання заходів, що здійснюються громадськими організаціями закордонних українців, зокрема форумів, конгресів, конференцій, семінарів за участю закордонних українців в Україні та за кордоном;

– відкриття та функціонуванню навчальних закладів за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова;

– участь у виконанні освітніх та наукових програм відродження і розвитку національної культури та української мови в місцях компактного проживання закордонних українців;

– здійснення заходів щодо популяризації культурних надбань Українського народу за межами України, залучення закордонних українців до участі в культурно-мистецьких заходах в Україні та за її межами;

– проведення в місцях компактного проживання українців за кордоном міжнародних та регіональних культурно-мистецьких акцій, мистецьких фестивалів, конкурсів, аукціонів, виставок та інших заходів;

– проведення конкурсів на кращі ескізні проекти пам'ятників і монументів державного значення за кордоном, присвячених визначним подіям в історії України, видатним діячам української історії, науки і культури;

– забезпечення поширення радіомовлення та трансляції телевізійних програм з України, зокрема через супутниковий зв'язок та інші засоби комунікації, на країни проживання закордонних українців;

– трансляцію україномовних теле- та радіопрограм на країни проживання закордонних українців;

– налагодження співпраці телерадіокомпаній прикордонних областей України з телерадіокомпаніями сусідніх країн проживання закордонних українців.

2. До розробки вищезазначеної Державної програми залучити представників міжнародних громадських організацій світового українства, зокрема Українську Всесвітню Координаційну Раду та інших українських громадських організацій, що працюють із закордонними українцями.

3. У Державному бюджеті України на 2017 рік та у проектах Державного бюджету на наступні роки передбачити кошти окремим рядком на реалізацію заходів, передбачених вищезазначеною Державною програмою.

4. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття...

**ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА
співпраці із закордонними українцями
на період до 2020 року⁶**

Мета Програми

Метою Програми є забезпечення поглиблення співпраці із закордонними українцями шляхом підвищення ефективності роботи органів виконавчої влади із закордонними українцями та їх громадськими організаціями, спрямованої на збереження національної самобутності та сприяння задоволенню національно-культурних і мовних потреб закордонних українців, використання потенціалу української діаспори для формування позитивного іміджу України у світі, просування економічних інтересів нашої держави, утворення груп, що сприяють реалізації інтересів нашої держави за кордоном, популяризації української мови та культури, забезпечення всебічної практичної підтримки органами влади країн проживання закордонних українців подальшої інтеграції України до європейської спільноти.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Українці мають одну з найбільших діаспор у світі, яка здатна сприяти реалізації інтересів України та формуванню її міжнародного іміджу. Відтак Державна програма співпраці із закордонними українцями має стати дієвим інструментом реалізації державної політики у сфері розвитку та поглиблення співробітництва із закордонними українцями.

Виконання Програми здійснюється шляхом визначення пріоритетних завдань і заходів щодо співпраці з громадськими організаціями закордонних українців з урахуванням специфіки країн їх проживання та реалій сьогодення, реалізації проектів і здійснення заходів щодо:

активізації інформаційно-роз'яснювальної діяльності з посилення протидії антиукраїнській пропаганді, формування позитивного іміджу України, просування інтересів нашої держави за кордоном шляхом надання фінансової підтримки громадським організаціям закордонних українців для забезпечення випуску періодичних видань засобів масової інформації, підготовки та випуску теле- і радіопрограм, публікацій з української тематики в засобах масової інформації за кордоном, підтримання інтернет-ресурсів, проведення фізкультурно-спортивних заходів та заходів щодо розвитку молоді;

проведення системної культурно-інформаційної роботи, спрямованої на посилення зв'язків із закордонними українцями та їх соціально-

---

⁶ Уривок – О.Дж.

культурну підтримку;

сприяння діяльності українських культурно-інформаційних центрів у країнах проживання закордонних українців;

поглиблення співпраці з представниками української діаспори у сфері національно-патріотичного виховання, зокрема щодо збереження і популяризації українських традицій;

залучення молоді з числа закордонних українців до розвитку української культури і традицій;

надання допомоги закладам освіти за кордоном, у яких навчання здійснюється українською мовою або вивчається українська мова, а також суботнім та недільним школам, які створені при громадських організаціях закордонних українців, шляхом забезпечення таких закладів підручниками, навчально-методичною та довідковою літературою для вивчення української мови;

надання допомоги Ризькій українській середній школі (Латвійська Республіка) шляхом направлення (відрядження) вчителів з України до Ризької української середньої школи для викладання української мови та українознавчих дисциплін та закупівлі комп'ютерного обладнання для початкових класів Ризької української середньої школи.

Прогнозні обсяги та джерела фінансування завдань і заходів Програми наведені у додатку 1.

Завдання і заходи

Завдання і заходи з виконання Програми визначені у додатку 2.

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання Програми дасть змогу:

створити умови для консолідації зусиль закордонних українців з метою сприяння розбудові в Україні незалежної, демократичної і правової держави, активізувати участь громадських організацій закордонних українців у реалізації зовнішньополітичних ініціатив України;

забезпечити постійну потужну підтримку нашої держави у відстоюванні інтересів України у світі та поглибленні взаємовигідної співпраці України з урядами іноземних держав, в яких проживають закордонні українці;

утвердити позитивний імідж України у світі;

підтримати європейську інтеграцію України шляхом поглиблення міжкультурного діалогу та взаємодії у культурній та гуманітарній сферах;

сприяти задоволенню культурних, інформаційних і мовних потреб закордонних українців, зберегти українські традиції;

сприяти збереженню та розвитку української мови в закордонному середовищі.

Очікувані результати виконання Програми наведені у додатку 3.

Обсяги та джерела фінансування

Видатки на виконання Програми здійснюються за рахунок та в межах коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 105986 тис. гривень, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету — 97903,7 тис. гривень, місцевих бюджетів — 7872,3 тис. гривень, інших джерел — 210 тис. гривень.

Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається щороку під час складання проектів державного і місцевих бюджетів з урахуванням їх реальних можливостей.

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 10 травня 2018 р. № 344

ЩО НАМ ДАЛА, А ЩО МОЖЕ ДАТИ НАША ЗАМОРСЬКА ЕМІГРАЦІЯ⁷

I.

Америка! Яка далека, а водночас близька, дорога країна. Якими тонесенькими, а разом сильними ниточками зв'язані ми з нею! Скільки дорогих, близьких закоханих вона нам забрала! І мене, коли ще була молоденькою дівчинкою, розлучила вона з найближчим другом-братом Володимиром. Потягнув його у вир еміграційного життя перед 52-ма роками клич про рятунок, що його кинув Рідному Краєві перший священник на еміграції, о. І. Волянський. «Людей нам тут треба, - писав – інтелігентних людей. Будівничих нового життя на еміграції. Інакше може вона для нас пропасти!».

І як жовнір на заклик старшини, став до праці серед першої еміграції брат, д-р Володимир Сіменович. Через наше жваве листування я наче переживала довгі літа процес духового розвитку й зросту сили та свідомости нашої еміграції. Захоплювалася радісними, повними запалу вістками: Церкви будуємо! Господарське життя розвиваємо! Інституції одні по одних закладаємо!

І про основу Українського Народного Союзу, що оце святкує сорокліття своєї великої, хосенної організаційної роботи, у своєму часі мала я перші, повні сподівань вістки. Попри хліб, що його добував емігрант кривавою працею, забажав він піднести і рівень своєї освіти.

Тут уже перша моя співпраця з братом. Він – голова Просвітної Комісії при Українському Народному Союзі, що має стати наче народнім університетом за морем; я – тут представниця тої Комісії на Рідний Край. Листування. Народи. В той час не мала ще Америка відповідних наукових сил. Їх мусів дати Рідний Край. Там стація надавча, тут відбірна й виконавча. Зав'язуємо Просвітну Комісію і тут при товаристві «Просвіта».

Інформую, вишукую референтів, доставляю їм на провінцію матеріялів, підручників.

Праця починає набирати розгону! Коли нагло: війна! Розлітаються, гинуть люди, не тільки наші реферати й матеріяли. По війні інші часи, інші духові потреби. Інші кличі. Коротка, але світла доба нашої самостійности. Найвище напнятий душевний підйом.

Сліпучо ясна хвилина. Така велика, що віддих тамувала, сліпила очі своїм сяйвом. Голова крутилася на тій заворотній височині...

---

⁷ Пропам'ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л.Мишуга. Джерзі Ситі, Нью Джерзі: накладом Українського Народного Союзу, 1936. С. 383-389 с.

І враз... упадок, страшніший від усіх досі пережитих болів...

Довгого треба було часу, щоб хоч трохи успокоївся той страшний вир, що в нього впала ціла нація. Довгий час минув, заки зачали ми складати до купи розбите, поруйноване. Від підстав. Від перебудування власної душі. Від світогляду.

Хто був винен? Це перше питання. Де була риса фундаменту, що спричинила руїну будови? Як будувати, яку гранітову підставу дати, щоб відновити будівлю, щоб вона знов не розвалилась?

Приходимо до висновку: між іншими важними причинами чи не найбільшою була байдужність, інерція, брак найвищого патріотизму в широких масах нашого жіноцтва. Мати Україна є виховала синів-дочок так, щоб вони не дали собі вирвати з рук прапора здобутої вільності, що воліли б радше смерть, як неволю.

В майбутньому жінка українка має стати камяною Каріятидою, що на своїх плечах удержує храм волі народу. Так було в інших народів, так мусить і в нас бути. Це закон, якого нема права переступити.

Цей думки брат був давно. І мене в цих ідеях виховував. Але інша річ вірити, а інша – робити.

До успіхів праці треба трибуни, звідкиб можна проголошувати все нові ідеї, все нові кличі! Тож пробує брат видавати в Америці часопис для жінок. Не вдається. З тим більшим запалом беремося обидвоє до праці на полі, яке дає нам редагування «Жіночої Долі». Цей часопис, який повстав з ініціативи коломийського українського жіноцтва, мусить бути мостом між Рідним Краєм і еміграцією. Мусить єднати жіноцтво в спільній, згідній праці для добра нації. Через брата в Америці і сина в Канаді вдається мені налагодити звязки з жіночими організаціями за морем. Тодішні провідниці жіночих організацій: п. О. Лотоцька в Америкі й п. Савеля Стечишин у Канаді зрозуміли вагу цієї справи. Прилучаються до нас і провідниці та члени інших жіночих кружків та жіночих секцій при товариствах загальних. Леди проломлені! Співпраця налагоджується! З радістю помагаємо собі взаємно! Жіноцтво на еміграції пізнається з жіноцтвом ріднокраєвим і навпаки. Оці близькі, дружні відносини між редакцією і заморськими читачками дозволяють мені здійснити велику мрію мого життя: відвідати нашу еміграцію там, у неї вдома, в новій її батьківщині.

Це дає нагоду поділитися думками, переповісти, чого від них чекає Рідний Край, і вислухати, чого вони надіються і жадають від Рідного Краю.

Оці мої звязки з Америкою і Канадою дають мені відвагу висказати свої думки на тему: що нам дала, а що може й мусить дати еміграція.

... Що дала нам заморська еміграція?

Багато! Вже сама свідомість і докази того, що там далеко за морем, на багатій, вільній землі наші сестри й брати відчувають те, що й ми, кріпять, підносять наші сили в Рідному Краю. Факт, що кожне наше слово, навіть те притишене обставинами слово, кожний наш поклик, відбивається у Вас грімким відгомонам, дає нам тут відвагу, надію.

Всі Ваші культурні надбання, Союзи, Інститути, Просвіти, Рідні Школи, Союзи Українок і всякі інші культурні й освітні організації є не тільки Вашим надбанням, але й нашим.

Ваша молитва за рідний нарід у Вашій церкві за морем, Ваша пісня з естради великого світу, Ваше слово на народніх святочних зібраннях, взагалі кожна Ваша маніфестація у наших спільних, народніх справах вяже нас тісно з Вами й каже всім українським серцям битись одним бажанням, одним ритмом: і тут на Рідній Землі і там за морем. Слава Ваша є нашою спільною славою.

Не забуду того почування гордості, з яким я вступала там, за морем, у наші гарні, декуди просто пишні церкви, Народні Доми, Просвіти. Це ж здвигала їх часто невелика горстка переселенців, яких нужда, біда вигнала за море з рідної хати.

Може не розумієте Ви, там далеко, які почування викликають у нас вістки, що в новій батьківщині Ви маєте свою «Україну», свій «Київ», «Харків», «Одесу», «Львів», «Січ» і інші такі милі для українського вуха назви місцевостей. Не знаєте, як це нам любо чути, що в тих місцевостях, містечках є площі Шевченка, вулиці Хмельницького, чи кого іншого з наших славних людей.

Це не є такого малого значіння, якби комусь здавалося. Молоде, нове українське покоління, що буде ходити тими площами, вулицями, що житиме в ти місцях з українськими назвами, в тому Києві, Україні, не забуде так легко, хто воно, якого роду! Задумається над тим, хто і в чию пам'ять надавав ці назви землі, що їх гостинно прийняла. І англієць, що мусить писати на адресі українську назву, з пошаною згадає тих людей, що дали такий доказ любови й пам'яті своїй батьківщині.

Ці всі факти дають доказ, що наші люди на новій, прибраній землі, хоч пересякли новою культурою, хотіли й хочуть закріпити, задокументувати свою єдність з європейською Україною.

Так! Ми з гордістю й радістю стежимо за всією культурною роботою українців в Америці й Канаді. (Про Канаду, хоч її значіння не менше від Америки, мені не приходить тут ширше говорити).

Це все не тільки робить славу Вам, нашим землякам за море; це прославлює, популяризує, зацікавлює широкий світ Україною. Тому це все мусить викликати почуття гордості й надії в усіх українців у старому європейському материкові.

Чи уявляєте собі, наприклад, почування нашої дитини й молоді в Ріднім Краю, де вона не має права взяти в руки рушниці (навіть для спорту, для забави), на вістку, що там за морем думають про наші військові формації? Що на тій великій, вільній, багатій землі мають українські військові прапори, що над тою землею розпинають крила українські літаки й на них видніється назва: «Україна», «Київ»?

Ми свідомі тут того, що Західньо-Українські Землі будуть тим італійським Піємонтом, звідки розпочнеться здобування й закріплення нашої самостійності. Але ми знаємо й те, що наша еміграція мусить бути тою крапкою над «і», що в майбутньому надасть усьому властиве значіння. Вона, тільки вона, буде в силі дати нам те, чого в слушний час не могли дати старшини генерали чужинці, бо... своїх не було. Ті цінності, що їх уже нині виказує еміграція, є запорукою, що ми тут, в Європі, не осамітнені.

Вашу самостійність думки, Ваш ширший погляд на світ, Вашу ініціативу й змогу у значній мірі здійснити її цінить Рідний Край не менш як велику матеріальну допомогу акцію.

Правда! Ваші великі пожертви на народні цілі були і є нашою підпорою, підтримкою всіх наших змагань з тяжкою долею. Не булоб їх, то куди вужчі круги обнімалаб своєю переважною роботою Рідна Школа. Куди слабше світилаб на весь край «Просвіта». Якби не ці Ваші матеріальні пожертви, то не одної важної роботи не сповнилиб наші культурно-освітні, наукові інституції та товариства.

Ці пожертви осолоджуютьтеж тяжку долю політичним в'язням та інвалідам з української війни, вдовам і сиротам по наших героях з часів визвольної боротьби. Майже що п'ятий інтелігент, що скінчив науки в найтяжчих, повоєнних часах, завдячує це тій підмозі, що Ви давали її через віденське, потім краєве «Товариство Прихильників Освіти».

А скільки існовань вратували Ви, людських існовань, спомагаючи Лемківщину по війні, а Гуцульщину в часі повеней і інших нещасть? Скільки домів Божих і народніх, читалень «Просвіти» по селах звигнено завдяки Вашій допомозі? І жіноцтво, наш Союз Українок, могло не одної справи довершити на міжнародній арені завдяки зрозумінню й піддержці жіноцтва на еміграції. Часопис «Жіноча Доля», що нині єднає кругом себе українське жіноцтво всіх земель, де живе український нарід, від часу свого існування багато завдячує піддержці своїх сестер зза моря. І тепер ювілейні пожертви, не так великі, як загальні, дозволили редакції з 1936 роком дати українському селу найкращий і найдешевший часопис для сільських господиень, що своєю дешевістю перевищає всі часописи в Польщі. Ці всі щедрі жертви, що їх дає заморська еміграція на різні культурні, економічні й політичні цілі, мають велике значіння не тільки для Рідного Краю, але й для самої еміграції.

Розуміємо їх не як сповнення формального обов'язку зо сторони еміграції, не як милостиню для Рідного Краю, але як співпрацю всіх діток одного народу в розбудові й утриманні життя того самого народу в найтяжчих його хвилинах. Це лежить в однаковім інтересі тих, що живуть на Рідній Землі, як і тих, що на еміграції. Якби не було живого пня тут на Рідній Землі, то перестає жити, нидіє і та галузка, що опинилася за морем.

Крім матеріальної помочі немалою роллю моглиб відограти в Ріднім Краю інформації щодо громадянського життя не тільки українського народу, але щодо життя чужих націй. Вісти про досвіди та досягнення господарські, наукові, літературні, мистецькі, політичні. Знаю з власної редакторської практики, які цінні є всякі дописи, а то й приватне листування з нашими співробітницями. Знаємо, як цікаво цілий край читає вісти зза моря й по інших часописах. Більше число їх зблизилоб нас із тим світом, серед якого живе наша еміграція, та збагачувалоб наше власне життя та знання безпосередніми вказівками.

До великого вкладу у наше національне життя треба зачислити діяльність Українських Бюр, що їх в Європі удержують українські добродії (Яків Макогон з дружиною) з Америки. Українське Бюро в Лондоні за кілька літ свого існування, посунуло багато нашу справу вперед на міжнародньому форумі. Англійську пресу читає цілий світ, а до того, що говорить англійська дипломатія й наука, прислухуються всі культурні народи. Тому того, що англійці говорять про українські справи, мимохіть слухає цілий світ. Заснування, завдяки Українському Бюро, Англо-Українського Комітету, до якого ввійшли визначні представники англійської дипломатії й аристократії, це безперечно факт великого значіння для української справи.

Із тих усіх помічень, які подаю тут дуже, дуже побіжно, мусимо з радістю признати, що не пішла намарне праця перших патріотів, піонерів переселенців, не пішла надаремно велика всебічна патріотична й організаційна праця Українського Народного Союзу, який святкує 40-ліття своєї пожиточної роботи. Не пішла надаремно праця і всіх інших щиро патріотичних американських організацій, між ними і десятилітня праця «Союзу Українок» і інших жіночих організацій. Вони довели до того, що сьогодні жінка, українська емігрантка, бере живу участь у всій культурній патріотичній праці свого народу.

Та попри ці всі світлі сторінки життя нашої еміграції є деякі прояви, що нас засмучують. Наприклад, гострі політичні тертя та ворогування щирих патріотів на полі релігійному. Дещо з того нам просто трудно зрозуміти. Правда, під цю пору надходять уже відрадні вістки, що їх Рідний Край приймає з найбільшою радістю. Боротьба на релігійному полі успокоюється.

Одначе є ще одна справа, що найбільше непокоїть Рідний Край. Це вістки, що молоде американське покоління часто відчужується від українських справ, не цікавиться батьківщиною, не знає навіть рідної мови. Це справа найбільшої ваги й кожний патріот як у Ріднім Краю так і на еміграції мусить завдати собі питання: а що буде тоді, як не стане перших поселенців-піонерів, а на їх місце стануть ті роджені у новій, близькій їм батьківщині? Заборона припливу нової еміграції не підсилює нашого життя за морем, тому вдержання освідомлення молодого покоління це для українців найістотніша річ. Багато людей за морем казали мені: - Так є в інших, так мусить бути й у нас!

А я скажу, як і там казала: - Ні! Сто разів ні! Нам не вільно навіть думати так! Не вільно погоджуватися з цим ані громадянству, ані батькам. Не вільно опускати рук. На таку розтрату народніх сил міг би може погодитись німець, італієць, чех, поляк. Це для державного народу ніяка загроза. Але не миритися з тим народів, котрий тількищо добуває волю. Навіть тоді, коли прийдеться закріплювати свіжо здобуту свободу, треба буде ще довгі літа молодих, дужих рук та світлих умів!

Що робити? Треба думати, треба радитись, як запобігти тому, щоб ми не тратили найліпших членів нашого народу, його молоді!

Передовсім не вірити, що так мусить бути! Чиж та патріотична, заморська молодь, яку вже маємо, а яка побачила світ уже на новій землі, чи не переконує вона нас найкраще, що так не мусить бути? А там, де є інакше, там напевно є якісь помилки у вихові, в окруженні страченої дитини. Розслідити й не допустити до того, щоб це повторилося! Робити наради з свідомою національною молоддю, з добрими зразковими родичами, що вміли як слід сповнити свої обовязки. Хай молодь Ваша, там за морем, у всіх своїх плянах і починах не спускає з очей потреб європейської України. Хай студіює, вчиться тих фахів, які може от-от дадуть їй серед своїх широке й так дуже відповідальне поле ділання. Адже колись треба буде нам добрих вояків, справжніх військових старшин, механіків, техніків, піротехніків, моряків, летунів, ба й залізничників та шоферів. Вишколених фахівців, сильних, зо сталевими нервами й кулаками змагунів повинна дати батьківщині вільна заморська еміграція. Кожним своїм словом, кожним ділом там між товаришами-чужинцями молодь Ваша мусить робити приятелів і прихильників української справи. Та перш за всі і перш за всіх мусить сама з ентузіазмом відноситись до тої справи.

Старша генерація не сміє сама знеохочувати дітей до тієї України, яку чейже любить. Мусить для добра нації перестати сваритися між собою, деморалізувати власних діток народньою незгодою. Мусить уміти перед власними доньками, перед власними синами втримувати престиж власний, престиж нації. Треба знайомити молодь не зо злом, яке остаточно

мусить бути в кожному народі, а з тим, чим наш нарід може похвалитись перед цілим світом. Показати їй славне, геройське минуле, давнє і найновіше. Треба її познайомити з світочами науки, з мистцями, з народом і його гарним мистецтвом.

При Народному Союзі повинна би повстати окрема комісія, що мала б за завдання помагати нашій молоді з Рідного Краю відвідувати Новий Світ, переводити деякі спеціально-американські студії. Хай і молодь заморська приїжджає, переводить студії з української ділянки у нас. Хай і молодь заморська бачить на власні очі нашу прекрасну землю, мальовничі народні строї, прегарні звичаї, хай приглянеться нашим культурним надбанням, що їх народ здобув власними руками, героїчними зусиллями.

Обмінюймося молоддю часово. Присилайте нам своїх славних спортсменів, а ми посилаємо Вам наших молодих літературних лавреатів. Всі, хто тільки має змогу, повинні старатися, щоб молодь американська з ріднокраєвою обмінювалася думками, навязувала кореспонденцію. І то не тільки збірно, як організації, але й приватно, поголовно.

Редакція «Жіночої Долі» дає до розпорядимости молоді сторінки журналу «Світ Молоді».

Зацікавте свою молодь нашим народним мистецтвом у Ріднім Краю, тут, у хатах тих самородних геніїв, що його творять. А коли молоді тим і всім нашим життям та народними скарбами зацікавляться, то може потраплять покласти тверді основи нашому промислові, може потраплять відкрити йому вікно в ширкий світ... Може навчать і нас чогось такого, що могло б нам принести змогу показати наші хисти тому світові, серед якого вони живуть. Коли цього молоді доконають, то піднесуть нас не тільки на господарському полі, але й скріплять духа народу.

Тоді й молодь, що нехтувала тим Рідним Краєм, тому, що його не знала, подивиться на нього іншими очима. Побачить, що для нього варто жити, а в потребі й життя для його волі віддати.

Того від еміграції надіється Рідний Край.

ЩО ДАЛО ДВАДЦЯТЕ СТОРІЧЧЯ ВИХОВНО-ОСВІТНІЙ СПРАВІ

(Спроба аналізу американсько-советської виховно-навчальної системи)⁸

Зміни, які дало людству двадцятье сторіччя, такі потужні, що захитали основи, відносно ідилічного – в порівнянні до нашої буряної доби – двадцятого сторіччя. Перш за все людство здобуло час і простір. Новітні поштовхові літаки, ракети, експериментація і використання атома, використання електронів і радару, одне слово – на землі для людини замало місця і вона пнеться в піднебесся, хоче здобути всесвіт.

Стисла наука милевими кроками поступила вперед, завоювала ум гомо сапієнс, і витиснула та приглушила високою цивілізацією культурний поступ і віковічні культурні надбання. В наші дні – хто хоче жити в комфорті та вигодах – студіює стислі науки, а інші ділянки науки, як от музику, малярство, частинно літературу тощо, або пристосовується до примітивних і упрощених смаків сучасної нам людини, або відсунені в тінь і призабуті...

Зайшли немалі зміни і в навчально-виховній ділянці. Ніде правди діти, виховно-навчальна система не пізнає своєї посестри – нашої доби, а про вісімнадцятье сторіччя чи про попередні – нічого й говорити. Наш вік, перш за все, зродив мов гриби по дощі, цілу низку новітніх ідеологій і світоглядів. В наші дні, після другої світової війни, домінують два світогляди, що це факто розділили світ на дві частини. По одній стороні розпаношився московський комунізм, а по другій – республіканський демократизм. Як ремократична, так і московська диктаторська система скрайне ворожі одна одній, насторожені і – вичікують слушного моменту для неминучого зудару і цілковитого заволодіння світом. Перші ознаки цієї, покищо безкровної боротьби, виявляються якраз у виховно-навчальній системі. Ніде правди діти, покищо перевага по стороні комуністів. Вони своїми диктаторськими методами підпорядкували собі не тільки державу і стероризували народи, що їм повністю чи частинно підлеглі, але теж накинули свою систему виховання і навчання молодому поколінню – дитворі і юнацтву. Інша річ, як глибоко комуністичний опіум запусив коріння в юні душі. На нашу думку, це радше поверховна іржа,

---

⁸ Джерело: Ілюстрований народний Календар Товариства «Просьвіта» на звичайний рік 1914. Річник XXXVII. Коштом То-ва «Просьвіта» у Львові. Львів. 1914. З друкарні наукового товариства імени Шевченка. С. 158-162.

що її можна при відповіднім зусиллі усунути. Знаємо з нашого довговікового досвіду, що насильство і примус ніколи не зродили здорових овочів.

Основною точкою комуністичної виховно-освітньої системи є виховання колективу, а не вирощування інтелектуалів, забиття віри в Бога як Абсолюту підкорення людських умів утопійним ідеалам комунізму.

Демократична виховна система відмінна, хоч і не досконала. Демократична система учить шукати правди, вирощує інтелектуалів. Щоправда, і ця система, як не занехаяла, то не приділяє належної ваги релігійному навчанню і правдам Божим...

Після цього вступу прогляньмо побіжно сучасні нам виховно-освітні системи деяких домінуючих держав. Перш за все зупинимось на Сполучених Штатах Америки. Вони мають подвійний зразок виховно-навчальної системи. Систему для публічних шкіл і для вищих. Допомагають цим системам газети, фільми, музеї та бібліотеки. Народні школи діють у децентралізаційній, регіональній формі, нерідко зі значними відхиленнями і різницями однієї системи від другої, хоч основна система базується на тих самих первнях педагогіки, куррікулум, методів та адміністраційного апарату. Уже із зарання американської історії ця країна базувалась на універсальній виховно-навчальній системі надбань скарбниці людського духа, базованих на демократичних засадах. Такі передові американці, як от Джеферсон, Вашингтон чи Франклін, не тільки скріпляли своїм знанням і впливали оті засади, але й старались винаходити і рости нові таланти в усіх ділянках людського знання.

В основу американської культури та виховно-навчальної системи лягли вікові надбання старого світу і культурні надбання нового світу. Два сторіччя культурного росту дали Америці найцінніше для людини, а саме свободу, умовини кращого життя і змагання до туземного щастя. Історики американської педагогіки ділять американське виховання й навчання на три періоди: 1) Період світанку (1600-1800 рр.); 2) Період формування (1800-1900 рр.); 3) Посередньо-перехідна доба (1900 рр.).

В період світанку техніка спиралась на мускулах, водній погінній силі та коловороті. Контролю над школою мала місцева сільська чи міська спільнота. Контролі держави над школою не було, а в конституції про освіту не згадувалось. В періоді формування в дев'ятнадцятому сторіччі сформовано взірець універсальної освіти і застосовувано його в школах. Технологія стала послуговуватись кам'яним вугіллям і паром, починає виростати індустрія міст, що впливає теж на села, настала комунікаційна зміна, поліпшується транспорт і підвищується життєвий рівень. Держава впроваджує шкільні оплати, наступає відділення школи від церкви і

держави та впроваджується вишкіл учительства. Наприкінці шкіль та чотирирічний для середніх шкіл, і такий же для коледжів. Посередньо-перехідна доба дала американському громадянину, перш за все, колосальні зміни в техніці. Наступають великі зміни у виховно-навчальній системі теж. Початкові школи в часі першої світової війни дістали шість літ навчання, нижчі класи середньої школи три роки, вищі класи теж три роки, а коледжі чотири роки. Стейтові та приватні університети випускають більше число краще підготованих фахівців в усіх ділянках знання. Американська виховно-навчальна система з кожним роком завойовувала собі чимраз більші впливи і значення. Вона зродилась на засадах американського демократичного життя, без будь-якого тиску згори чи знизу. Від половини нашого сторіччя на школи видається понад 6 більйонів дол., понад 90% дітвори відвідує школу, мільйон учителів працює в школах, а понад двісті тисяч шкільних будинків, площі та шкільний виряд мають вартість понад дванадцять більйонів дол.

...У США немає центрального міністерства освіти. Шкільництво оплачують здебільша льокальні податки. Як навчальні системи, так і оплата вчительства залежні від фінансових спроможностей шкільних районів, - справа освіти краще поставлена в містах, ніж на селах, в промислових дільницях теж краще, ніж у фермерських. Кіна, бібліотеки, музеї, мистецькі галереї Америки тощо, мають немалий вплив у виховно-освітній системі цієї країни, хоч ніде пражди діти, брак відповідної контролю (демократичні засади) над цими речами спричиняє серед дітвори, а особливе серед доростаючої молоді величенне моральне спустошення і тому ці справи вимагають негайних і радикальних заходів.

Виховно-освітня система в Советському Союзі зовсім відмінна від американської. Советська виховно-навчальна система не має совіх традицій. Совети створили нову, свою власну економічну систему, новий, свій власний політично-адміністративний апарат і нову «етичну філософію», яка разом з іншими інноваціями вплинули на формування навчально-виховної большевицької системи. Перш за все треба чітко і ясно відмітити, що в советах є дві системи: одна на папері і в літературі, а друга, зовсім інша, реальна і жалюгідна – в житті. Їхня конституція каже про «союз республік» в числі шістнадцять, які зфедеровані на добровільній угоді і мають право відділення, в житті це є сильно зцентралізована держава із диктаторською владою в Москві. Перевагу в советах має Московія, а інші нації або добровільно підпорядковується, або змушена до цього терором. Домінуючою мовою є мова московська, мови інших націй успосліджені і здебільша служать знаряддям пропаганди серед тих поневолених націй. За царської влади шкільна система підлягала

частинно державі, частинно церквам, частинно льокальним спільнотам, з частинно приватним фундаторам. В советах шкільна система підпорядкована державі, тобто комуністичній партії. Держава забрала в батьків дітей і взяла цілком під своє виховання. Першим ступенем є дитячі ясла, а другим – дитячі садки, куди приймається дітей у віці від трьох до семи літ. Ці передшкілля підлягають юрисдикції міністерства здоров'я, а дитячі садки міністерству освіти. Загальнообов'язуючий правильник для дитячих садків виготовлено і затверджено міністерством освіти в 1944 р. За цим правильником, завданням передшкілля вже взранні виховати малечу згідно з вимогами комуністичного життя. По закінченні передшкілля дитина повинна уміти рахувати до тридцяти, назвати дні тижня, сказати, котра година, висловлюватись змістовими реченнями та вивчити ряд віршів. Одно слово, дитина має бути підготована до вступу в початкову школу. Головна система советської освіти ділиться на три роди шкіл: 1) початкова; 2) неповна середня; 3) десятилітка. Вона мала б рівнятися американським дванадцяти клясам чи грейдама середньої школи (гай скул).

Куррікулум початкової советської школи обхоплює вісім предметів: російську або національну і російську мову, математику, географію, історію СССР, гімнастику, рисунки, спів і природознавство. Неповна середня освіта починається після чотирьох літ навчання в початковій школі. При успішних іспитах дитина може без додаткових іспитів переходити до п'ятої кляси неповної середньої школи...

Варто відзначити ще й те, що совети експериментують в останніх трьох роках десятилітки віділення дівчат від хлопців, тобто хочуть зліквідувати в старших клясах коедукацію. В неповній середній школі, крім предметів, вичислених як обов'язкові в початковій школі, додані ще: ботаніка, старинна історія і чужинецькі мови в п'ятій клясі, та альгебра, геометрія, зоологія, фізика, хемія, середньовічна і новітня історія, рисування і конституція СССР – повна середня школа, тобто три остані роки десятиріччя. У восьмій клясі додані до попередніх предметів анатомія і фізіологія. Більше уваги присвячується теж московській та чужим мовам. У дев'ятій та десятій клясі впроваджено ще тригонометрію, дарвінізм та вищий курс історії СССР. Повна програма десятилітки виносить в цілому 9.554 годин навчання. Висока освіта в Советах ділиться на три типи: університети, інститути і технікуми, що рівняється приблизно американським університетам і коледжам. Високою освітою в советах завідує повністю центральний уряд в Москві і республіканські «уряди» не мають на це впливу. Цій юрисдикції підлягає понад тридцять советських університетів, майже три сотні інститутів та технікуми.

Університети мають ректорів, а інститути і технікуми директорів. Вища освіта в советах є виїмково професійна своїм характером і комплектно фахова в заложенні. Це значить, що в Советах перевага по стороні стисло фахових шкіл, педагогічні, медичні, машино-будівельні тощо інститути і технікуми, а не як у Америці, де в однім коледжі чи університеті береться назагал усе загальниково, як от поодинокі коледжі чи факультети являють собою невідривні частини, або перебувають в тісному зв'язку з університетом. В советах це окремі навчальні заклади, а навіть поодинокі інженерні спеціальності мають окремі інститути, як от згадуваний уже машино-будівельний, де вивчають стисло цей фах. За вищу освіту в советах платиться, а хоч відмінники й мають стипендії, так за ті гроші не можна в жодному випадку вижити. Треба признати одне, що совети при своїй диктаторській системі зуміли шаленим темпом виховати мільйонові кадри наукових працівників, в тому немало висококваліфікованих знавців і спеціалістів та шаленим темпом здобувають світову перевагу у стислих науках. Це може видається дивним, але так воно є і до цього советів змусив великий брак фахівців і інтелігенції, в цілому винищеної під час революції і після революції чи то каторгами, чи розстрілами, чи штучно спрепарованим голодом в тридцяти роках (Україна), численними чистками і вкінці знищених другою світовою війною. Про морально-етичне і релігійне виховання в советах немає що говорити, бо релігію вони поборюють, а їхня нова «мораль» учить робити все, чого вимагає добро «советской родини». Советське виховання в основному змагає до вирощення послушних тоталітарній державі знярядь – виховує масу послушних рабів, що, річ ясна, їй досі не вдалося. Мовчанка і хвилеве підкорення комуністичній системі, аж ніяк не підтверджують їхньої перемоги, бо низка чисток і ліквідацій в культурному, політичному і мілітарному секторі підтверджує, що не сила скувати живу душу, творчу і палке слово.

...Тут і там говориться про всесвітню виховно-навчальну систему, про віковичний мир, про гегемонію науки над усім іншим тощо, але це все покищо утопія. Як можна будувати одну чи другу засаду на таких хибних основах. Одна і друга система дивиться вперед, далеко вперед, але забуває про кнутрішні умовини та про сьогодні і близьке завтра. Совети, захоплені своїми легкими перемогами, забувають про мільйони ними поневоленних людей різних націй, вони не чують і не бачать обурення, що глухо бурлить в душах одиниць і тих же поневоленних націй, забувають, що терор і брутальне насильство діють тільки на певну, обмежену часом мету, та прийде день загального гніву і помсти і тоді не допоможуть їм їхні загарбницькі пляни. Демократичний світ теж не сказав у виховно-

навчальній ділянці свого конкретного і чіткого слова. І не тільки у виховно-навчальній, але й у політичній, у морально-етичній – не заняв свого ясного становища супроти поневолених Москвою націй, супроти Бога, а без віри в Бога, без волі людини й народів не буде перемоги. Може дійти до того, що в наших днях, повних хаосу й скорботи, виросте нова, третя сила, яка, хто зна, чи не рішатиме справи про перевагу в світі, про новий політичний уклад, про нові виховно-освітні системи, оперті на правдах не так людських, як Божих.

УКРАЇНЦІ В КАНАДІ⁹

Писати статтю з приводу 60-річчя Українського Народного Союзу – це не абияка приємність і честь. УН-Союз – це установа, що золотими буквами записалася в житті української спільноти на вільній землі Вашингтона. УНСоюз – це теж приятель і друг канадійських українців, який цікавився ними вже в заранні свого існування. Тому писати про канадійських українців на тлі 60-річчя УНСоюзу – це сплачувати борг вдячності перед тою установою, яка вже в початках була ідеологічною вчителькою для перших поселенців, які в Новому Світі шукали кращої долі для себе і своїх родин.

ПЕРШИЙ ЕТАП УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ (1891-1914)

Українське поселення до ЗДА почалося, як говорять документи, в 1860 р. До Канади почали їхати перші українці в 1891 р., хоч одиниці українського походження були тут мабуть вже раніше. Ще сьогодні живе в Чипмені, Алберта, один з тих піонерів, який у 1951 р. разом з іншими святочно відзначав 60-річчя українського поселення в Канаді. Це Василь Єлиняк – Нестор українських поселенців у Канаді, який походить із села Небилова, по. Калуш, Західня Україн. Першим поселенцем з Буковини є Василь Загара, який прибув до Канади у 1896 р. і замешкав у Стюартбірні в Манітобі.

Початкова українська еміграція до Канади – це, можна сказати, соціальна еміграція. Сезонів заробітків в країнах Середньої Європи не могли заспокоїти всіх потреб галицького селянина. Тому він шукав можливостей за морем. У ЗДА він їх найшов у праці по містах і в копальнях. Натомість у Канаді в можливості набути дарову землю, 160 акрів за 10 долярів, які вплачувано державі (т. зв. гомстед). І почали їхати сюди українці та оселяватись у Західній Канаді, тобто у степових провінціях: у Манітобі, Саскачевані й Алберті. Знавці твердять, що в 1900 році було вже в Канаді коло 30 тисяч українців.

Ті поселенці, які не брали наділів землі, працювали по містах на днівках, або при будові доріг чи залізничних ліній, при вирубі лісу або вліті по фармах заможніших фермерів. І всі вони були полишені на власні сили. З ними не йшли ні рідні священики, ні світські інтелігенти, щоб бути цим поселенцям за провідників.

---

⁹ Українці у Вільному Світі: Ювілейна книга УНСоюзу з нагоди 60-річчя 1894-1954 / зред. Л.Мишуга й А.Драган. Jersey City: Видавництво «Свобода», 1954. С. 201-214. Уривок – О.Дж.

З приїздом до степових провінцій українські поселенці зустрілися з організованою латинською ієрархією церковної провінції з осідком у Ст. Боніфасі біля Вінніпегу. Були тут уже також протестантські секти, які, добачуючи в галицьких імiгрантах збагачення своїх кадрів, повели наступ на душу українського поселенця. До цього наступу включилась російська православна місія зі ЗДА. Але консервативний український селянин відкидав приманливі обіцянки сектантів.

Латинська ієрархія, яка, як доказують документи, мала якнайкращі інтенції щодо українських поселенців, не могла заспокоїти потреб новоприбулих, бо не було українського священика. Але за кордоном Канади діяв Український Народний Союз, забезпечена організація українців у ЗДА. Ця організація мала свій орган «Свободу», що почала появлятися у 1893 році. І ось УНСоюз та його газета «Свобода» - це в початках справжні приятелі канадійських українців...

Українські поселенці вже в початках свого побуту розбудовували багатства української культури в Канаді. Це виявилось у закладанні УНДомів, читалень «Просвіти» тощо. Вони організували численні товариства, хори, аматорські гуртки, що й нині існують та розвиваються. Це життя збагачували й далі збагачують різні виставки української вишивки, книжки, преси, обжинкові святкування тощо. Крім цього залишилися цілі серії імiгрантської поезії, дещо в прозі, як повість Іллі Киріяка «Сини землі», і доволі поважна кількість споминів у дальшому розвою витворилася потреба закріплювати пройдений шлях. Почали думати про різні збірки і музейні матеріали. Батьком цього руху був проф. Іван Боберський. Збирання музейних речей зацікавило і приватні особи і деякі установи. З приватних збірок слід відмітити збірку Якова Майданика у Вінніпегу. Музейні експонати збирають всі українські католицькі владики у Канаді. Цінні речі мають ВПреосв. Кир Василій Ладика у Вінніпегу і Кир Ніль Саварин в Едмонтоні. Теж Митрополит Іларіон Огієнко має деякі цінні й рідкі речі. При Осередку УКО у Вінніпегу від 1945 р. розбудовано музейний відділ, що начислює поважну кількість експонатів. Теж о. Йосафат Жан ЧСВВ почав у 1953 р. порядкувати в Мондері свої музейні збірки, які він збирав впродовж 40 років. Ці експонати вже заповнили дві просторі залі. Вони відносяться до рідкостей українського друкованого слова, нумізматики, малярства тощо. Ще треба згадати музей при Інституті ім. П. Могили в Саскатуні та музей, що твориться при Апостольському Екзархаті Західньої Канаді в Едмонтоні.

Крім цього від початків гарно розвивалися бібліотеки серед української громади в Канаді. Їх мають приватні люди, різні установи, чернечі та єпископські книгозбірні. Останніми роками створено українські

відділи при університетських бібліотеках в Оттаві, Торонті, Вінніпегу, Саскатуні та Едмонтоні. Одна з кращих бібліотек у Канаді, що нею можуть похвалитися українці, це бібліотека при Українському Народному Домі у Вінніпегу.

Канадійські українці звертають теж увагу на мистецьке життя. Вони вже сьогодні мають у себе поважну кількість таких сил. У більшості це новоприбулі, що збагатили цю ланку, включившись в життя канадійської спільноти. Згадати б лише декількох: баталіста Л. Перфецького з Монреалю, малярів-графіків з Торонта: Вол. Баляса, Миколу Бутовича і Михайла Дмитренка, ілюстратора-графіка М. Левицького з Вінніпегу, портретиста й іконописця Юліана Буцманюка та графіка Івана Кейвана (обидва з Едмонтону).

В Торонті перебуває Олена Гердан Заклинська, пропагаторка й учителька української хореографії.

В музичному світі канадійські українці вже мали змогу себе проявити. На американському континенті відомі: скрипачка Донна Гресько, що вродилася у Вінніпегу, піаністка Любка Колесса, челістка Христя Герич-Колесса, піаніст Роман Стецура, композитор модерної музики Юрій Фіяла, співаки: Михайло Голинський, Василь Тисяк, Гр. Ярошевич, Михайло Тагаїв, Петро та Іраїда Черняки, Марія Ковальчук, Антін Стечишин та інші. Між диригентами передові місця зайняли: Нестор Городовенко, кол. диригент республіканської капелі «Думка» та Лев Туркевич, кол. диригент львівської опери. Помітне місце зайняв Володимир Богоніс, диригент чоловічого хору у Вінніпегу. На окрему увагу заслуговує чоловічий квінтет ім. Лисенка.

ШКОЛИ І ВИХОВАННЯ

Шкільна справа була завжди в осередку зацікавлення українських поселенців у Канаді. Вони знали, що знання – це найбільше майно, яке можуть дати своїм дітям. Українське приватне шкільництво розвивалося й розвивається при церквах та українських національних установах. Це т. зв. рідні школи. По обов'язковому навчанні в школі, раз, два, а то й тричі на тиждень відбувається ще наука української мови. Це т. зв. постійні рідні школи. Їх мають канадійські українці по містах, містечках і тих фармах, де є одиниці, що хочуть присвятитися цьому ділу. Звичайно майже в кожній околиці відбувається літом вакаційна рідна школа, що її провадять впродовж 2 чи 3 тижнів самі священники, сестри-черниці, або світські кваліфіковані сили.

Вже в самих початках поселення були труднощі у шкільництві. Вчителі, які приходили до українських околиць, знали тільки англійську мову, якої ні нові поселенці, ні їхні діти не розуміли. Тому уряд Манітоби

в 1905 р. відкрив був двомовну учительську семінарію у Вінніпегу, в якій вчилися молоді українці. Вона називалася «Рутініян Трейнінг Скул». Опісля її перенесено до Брендону. Подібну школу зорганізував був також Саскачеванський уряд у Ріджайні та Албертійський у Вегревил. Але в 1916 р. уряди Алберти, Саскачевану і Манітоби скасували двомовні школи.

Щоб запобігти лиху, українці почали власними силами організувати свої школи. Першою з таких цілоденних шкіл була школа в Мондері. Яку почали провадити в 1905 р. СС. Служебниці. Другою такою школою є школа св. О. Николая у Вінніпегу. Далі школа св. Йосифа в Йорктоні, Саск., в Айтуні, Саск і в Монреалі, Квебек. Крім цього українці католики мають дві Академії: Пресв. Серця в Йорктоні, Саск., і в Анкастері, Онт., які провадять СС. Служебниці, та одну Колегію св. Йосифа в Йорктоні, Саск., що її провадять Брати Християнських Шкіл. Отці Редемптористи мають свою Духовну Семінарію в Медовейл, Онт., ОО. Василіяни ювенат у Мондері, Алта. Українська Католицька Церква звертала теж увагу на виховні інститути, т. зв. бурси. Першою такою бурсою була місіонерська школа в Сифтоні, Ман., що її зорганізував у 1912 р. о. Й. Жан, пізніше українська бурса ім. Митрополита Шептицького у Ст. Боніфас та інші. Тепер українці католики мають Виховний Інститут св. Василія Великого в Едмонтоні (для юнаків), Виховний Інститут св. свщм. Йосафата в Едмонтоні (для дівчат) і нововідкритий величавий Інститут ім. Митрополита А. Шептицького в Саскатуні. Щоб виховувати українську молодь у національному і релігійному дусі, Всеканадійська Управа УКЮ при тісній співпраці ОО. Василіян улаштовує від 1945 р. Літні Курси для Українського Католицького Юнацтва. Ці курси відбувалися досі в Едмонтоні, а від 1952 р. відбуваються над озером Пиджон Лейк. Централі Українців Католиків Манітоби і Східнього Екзархату організують подібні вишкільні курси.

При УГПЦеркві йде подібна культурно-освітня робота при допомозі Інститутів П. Могили в Саскатуні, св. Івана в Едмонтоні, св. Володимира в Торонті та Колегії св. Андрея у Вінніпегу.

УКРАЇНЬСЬКА ІМІГРАЦІЯ В БРАЗИЛІЇ¹⁰

ЗАГАЛЬНІ ДАНІ. Українська еміграція в Бразилії, по З'єдинених Державах Америки й Канади, належить до найстаріших і найсильніших. Правда, чисельністю мала б її перевищати Аргентина, але нам здається, що кількість українців у цій країні (140-150 тисяч) значно перебільшена і в найкращому випадку дорівнює Бразилії.

Скільки є всіх українців у Бразилії під сучасну пору?

Офіційна статистика не подає навіть орієнтаційних чисел, які могли б послужити матеріалом до відповідних обчислень, і навіть утруднює обчислення, трактуючи місцевих уродженців та натуралізованих осіб, як бразилійців, а переважну частину іміграції, особливо старої, визначаючи не за національністю. Тому багато українців записано поляками, росіянами, мадярами, австрійцями, і лише деякий відсоток зареєстровано за національним принципом.

На підставі давніших офіційних і неофіційних бразилійських еміграційних матеріалів, реляцій консулятів, першого українського перепису з 1913 року, приватних обчислень, інформацій і, нарешті, природного приросту населення – загальну кількість українців в ...

ШКІЛЬНИЦТВО. Жадній ділянці культурно-освітнього життя не присвятили українці в Бразилії стільки уваги, як рідному шкільництву. І хоч сьогодні воно не існує, силою бразилійських обставин, але має за собою дуже гарну і похвальну історію. Своїх початків сягає те шкільництво в 1897-98 роках, коли з ініціативи найбільше священників або самих імігрантів почали творитися приватні хатні школи. Вчителями були більш грамотні люди, яких оплачували батьки дітей, і, залежно від заінтересування та зрозуміння цих останніх, школи працювали або нормально, або з великими перебоями. В періоді другої іміграції, тобто від року 1907, справа шкільництва була поставлена на кращих основах, бо державні колонізаційні чинники почали вимагати творення шкіл і допомагали їм матеріально. Таким чином у перших 15 роках постала доволі поважна мережа шкіл. За статистикою з 1913 року було їх 35, з того в самій лише Прудентопільщині – 22, 12 в межах інших муніципій Парани і Санта Катарини, а одна в Ріо Гранде до Суль. Державні субвенції

---

¹⁰ Українці у Вільному Світі: Ювілейна книга УНСоюзу з нагоди 60-річчя 1894-1954 / зред. Л.Мишуга й А.Драган. Jersey City: Видавництво «Свобода», 1954. С. 233-253. Уривок – О.Дж.

отримувало 8 шкіл. З 22 шкіл Прудентопільщини працювало нормально 15, а решта не виходила ще поза межі організаційної форми. Сама школа в Прудентополісі мала на кінець шкільного року 1913 – 123 учні, а всі інші – 14 – 507. В 1920 р. збільшилося число шкіл до 41, головно за рахунок 5 нових у Прудентопільщині. В такій кількості зосталось воно до часу другої світової війни, коли з причини заведення націоналізації в Бразилії ті школи частинно самозліквідувалися, а більшість перетворилася на державні чи муніципальні з португальською викладовою мовою.

В 1913 р. з ініціативи оо. Василіян була створена центральна шкільна організація – Шкільний Союз, на який покладено було ті самі завдання, що їх мала «Рідна Школа» в Галичині. Протягом того ж і наступного року постало в різних місцевостях 14 філій «Шкільного Союзу», які мали опікуватися своїми школами. Очевидно, розвиток шкільництва натрапляв на величезні перешкоди. Брак належного зрозуміння в ширшого загалу батьків, а вслід за тим брак фахівців доводили до того, що поодинокі школи ледве животіли. Старання Шкільного Союзу про допомогу перед австрійсько-угорським консулятом в Куритибі, які щедро підтримували польські школи, не мали успіху. Правда, останній в Бразилії «ц. к.» амбасадор Рідль не жалів обіцянок, але, поза одним лише випадком грошової допомоги куритибського консуляту для школи в Прудентополісі (1913 р.), більше ні одна школа не отримала нічого. Таке неприязне відношення треба пояснювати ворожим до українців наставленням елементів, якими були обсажені закордонні віденські представництва. Цей факт приневолив був бразилійських українців домагатися окремого українського секретаря при австрійському консуляті в Куритибі, але війна в 1914 році перекреслила всі заходи в тому напрямі.

Поруч існуючих народних шкіл, зародився в 1923 році проєкт заснування середньої школи (гімназії) в Прудентополісі. На жаль, через брак належної кількості учнів не дійшло до реалізації задуму. Дещо пізніше взявся за цей самий проєкт заснований в міжчасі Український Союз у Бразилії. Його заходами побудовано в місті Порто Уніон (естадо Санта Катарина) гарний мурований будинок під школу та інтернат. Однак, зорганізована гімназія, звана популярно Українською Колегією ім. Петра Могили, проіснувала лише два роки (1926-1927), випустивши всього 28 учнів. П»ять років пізніше, з нагоди заснування оо. Василіянами власного новіціату в Прудентополісі, знову віджив плян відкриття середньої школи (ювенату), в якій могли б підготовлятися кандидати до того ж новіціату. Тим разом пішла справа краще. В 1935 р. переведено підготовчі курси кандидатів, а з початком наступного була відкрита сама школа з 4-річним реченцем навчання. Не зважаючи на початкові труднощі і малу кількість

учнів, школа виявилась цілковито життєздатною і працює по сьогоднішній день. За 18 років існування випустила вона поважне число абсолювентів. Одні з них, вступивши до новіціату і перейшовши теологічні студії, стали священиками, а інші, доповнивши науку в державних школах, збільшили число світської інтелігенції. Чисельний стан учнів представлявся в поодиноких роках так: 1935 -13, 1937 – 31, 1938 – 39, 1952 – 54. На сьогодні цей ювенат, чи, за офіційною назвою, семінар св. Йосифа, є єдиною школою в Бразилії, де підростаюча молодь може набути знань української мови, літератури та історії.

СЕСТРИ СЛУЖЕБНИЦІ. З історією українського шкільництва в Бразилії тісно в»яжеться діяльність Сестер Служебниць ПДМ з осідком у Прудентополісі. Перша їх група прибула з Галичини в 1911 р., а друга в 1913 р. Хоч до їхніх завдань належало передусім ведення сиротинців, допомога хворим, обслуга церков і т. д., однак обставини заставили їх насамперед зайнятися школами і виховною роботою. На самих початках перебрали вони школи в Прудентополісі та Ірасемі, а з бігом часу по інших скупченнях українців. Перед самою націоналізацією чужомовного шкільництва (в 1938 р.) мали Сестри Служебниці 18 народних шкіл. Сьогодні ведуть вони 22 народних державних, або з правом прилюдности школи, один діючий учительський семінар і одну коєдукаційну гімназію. Останні дві школи знаходяться в Прудентополісі. З тих шкіл користають переважно українські діти, для яких ведеться надобов»язкове навчання рідної мови. Поза тим утримують сестри інтернати, шпиталі і т. д. Всю ту виховно-харитативну роботу виконує тепер 134 сестри, з яких переважаюча частина є місцевими уродженками.

Роботу Сестер Служебниць ПДМ доповнює під сучасну пору вільне дівоче Товариство Катехиток, засноване по 1940 році. Основним завданням катехиток є, поперше, катехизація українських дітей по колоніях, а подруге – ведення інтернатів для дівчат шкільного віку.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ТОВАРИСТВА. Початки культурно-освітнього життя серед бразилійських українців сягають кінця минулого століття. Вже 1898 року була перша спроба з заснуванням товариства «Просвіта» в Куритибі. Між 1900 і 1913 роками на терені Парани і Санта Катарини постає 32 різні товариства під традиційною назвою «Просвіта», Т-во ім. Шевченка і т. д. Творилися вони самочинно, або за намовою священиків. Щоб цьому стихійному рухові надати певної організаційної форми, т-во «Просвіта» у Львові вислало було до Бразилії свого окремого організатора Степана Петрицького. Проектувалось створити в Куритибі просвітянську централю і довкола неї об»єднувати читальні по колоніях. Однак, цей задум не увінчався більшим успіхом. На перешкоді став

назріваючий уже тоді двоподіл на порівняльно невелику громаду ліберально-радикальних просвітян з куритибською «Просвітою» на чолі і на консервативно-народну масу під проводом духовенства. По лінії того двоподілу пішли й товариства, хоч одні й другі зараховували себе до «українофільського» напрямку. Тут варто підкреслити, що на терені Бразилії ніколи не було якихнебудь проявів москвофільства, коли не числити одної відірваної колонії в естадо Ріо Гранде до Суль.

По першій світовій війні постав новий план зцентралізування й об'єднання всього культурно-освітнього життя під одним проводом. На конгресі української іміграції в липні 1922 року в Дорізоні (Парана) створено Український Союз у Бразилії. Протягом 1922-1923 рр. ішла підготовча організаційна праця, якою охоплено понад тридцять існуючих льокальних товариств в Парані і Санта Катарині. Але з початком 1934 р., внаслідок непорозумінь, які виникли між оо. Василянми і організатором Союзу Петром Карманським, проєкт із тією культурно-освітньою централею провалився. При Українському Союзі, який вибрав собі за осідок містечко Порто Уніон, а від 1934 року Куритибу, залишилася ледве половина товариств, як його філій. В дальшому своєму розвитку Український Союз повів досить рухливу діяльність, спираючись на більш радикальних і з упередженням до оо. Василян наставлених елементах. Найбільше зусиль присвятив він утриманню власного видавництва, підпірав спробу заснування кооператив, як також приділяв чимало увагу культурно-масовій роботі своїх філій. З приходом диктатури і націоналізаційної політики в Бразилії в 1938 році, Український Союз, не зважаючи на те, що перетворився в Хліборобсько-Освітній Союз зі статутом бразилійського товариства, з 1940 року був змушений припинити всяку діяльність. Кільканадцять інших льокальних товариств, які по 1924 році опинилися поза Українським Союзом, діяли в міжчасі самостійно, маючи за собою підтримку оо. Василян. Найсильніше з них т-во «Україна» в Прудентополісі перетворене було навіть на централу, як противагу Союзові, однак, без більшого організаційного успіху. З хвилиною націоналізації також і ті всі товариства завмерли, або самозліквідувались. Варто ще згадати, що поруч культурно-освітніх товариств були спроби з організацією спортових товариств у формі традиційних «Січей». Першу «Січ» було засновано вже в 1911 р. в Прудентополісі. В 1915-1916 рр. існували 3 «Бразилійські Січові Братства», założені о. Януарієм Коциловським ЧСВВ, а після 1930 р. подібні «Січі» закладав православний священник Сідлецький. Однак, глибшого кореня на бразилійському ґрунті цей «січовий рух» не запустив.

По другій світовій війні і по знесенню націоналізаційного режиму в Бразилії почало відроджуватися і культурно-освітнє життя серед українців. В 1946 році заснувався в Куритибі Український Допомоговий Комітет, який, попри допомогову акцію на користь українських скитальців в Європі, оживив і національну справу. З початком 1947 року відновив свою діяльність і Хліборобсько-Освітній Союз, що дотепер zorganizував коло 15 низових клітин. В липні 1947 року на першому повоєнному Конгресі української іміграції створено в Куритибі другу культурно-освітню організацію – Товариство Прихильників Української Культури (ТПУК), яке в скорому часі знайшло широку підтримку серед українців і за три роки спромоглося на відкриття 28 філій. В загальному, однак, стан культурно-освітнього життя серед української еміграції в Бразилії є досить слабкий. Вистачить згадати, що ледве одна третина філій обох центральних організацій проявляє відносну активність, а решта існує лише формально.

Поза естадами Парана і Санта Катарина, в межах яких існували й існують українські організації, приходиться мало говорити. В естадо Ріо Гранде до Суль, де в 1913 р. жило до 2500 українців у кількох більших скупченнях, не розвинулися жадні тривкіші організації. Лише в місті Порто Алегре перед останньою війною існувало товариство «Самопоміч», як філія Союзу. Тепер, по приїзді нової іміграції, діють у тому ж місті від 1951 року філії СПУК і від 1952 р. Хліборобсько-Освітнього Союзу.

У Сан Павльо, в столиці естади тієї ж назви, діяло перед другою світовою війною Культурно-Освітнє Товариство. По війні з напливом кількатисячної маси нових імігрантів засновано в 1949 році українське товариство «Соборність» з осідком в Сан Кайтано до Суль (донедавна передмістя Сан Павльо). Поруч ТПУК і ХОС, т-во «Соборність» є тепер третьою самостійною організацією в Бразилії.

В столиці Бразилії – Ріо де Жанейро існував до війни клуб «Українська Хата». Тепер там нема жадної культурно-освітньої станиці, хоч число українців помітно зросло після останньої війни.

Як уже згадано, стан культурно-освітнього життя серед українців у Бразилії незадовільний. Діяльність організацій помітна тільки по міських осередках і деяких колоніях у формі влаштування національних свят, імпрез, в будові власних домівок і т. д. Але поширення навіть і такої скромної діяльності в організованій формі на всі скупчення українців натрапляє на поважні труднощі. Головне те, що економічно слабкі, та ще й розкинені по віддалених просторах колонії, населення яких становлять собою значний процент всієї маси нашої громади, дуже важко притягнути до організаційного життя. Практика з роботи ТПУК в 1948-50 рр.

показала, що й найбільш відсталі колонії можна заактивізувати, якщо поруч культурно-освітньої роботи йде практична допомога, напр., шляхом посередництва в набутті від уряду сільсько-господарських машин, добірного насіння і т. д. Не менш пекучим питанням для віддалених колоній є також питання збуту сільсько-господарських продуктів. Взагалі наші колонії мають стільки потреб, що задовольнити їх є дуже тяжко, а організації, покликані до того (наприклад, ХОС), не звертають на цей бік належної уваги і не виходять поза теоретичні плянування.

Зміст

Вступ.....	3
Мета і завдання спецкурсу	5
Тематика і зміст лекцій.....	7
Тематика і зміст семінарських занять	9
Індивідуальні завдання для самостійної роботи.....	28
Література	30
Додатки.....	39

Навчальне видання

Оксана ДЖУС

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ В ДІАСПОРІ
(1900-і – 1980-і рр.)**

ISBN 978-966-2716-62-7

DOI <https://doi.org/10.37271/002-20/978-966-2716-62-7/2018-112>

В авторській редакції
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 6,51
Наклад 300 прим.

**ВИДАВНИЦТВО
“НАІР”**

Івано-Франківськ, вул. Височана, 18,
тел. (034) 250-57-82, (050) 433-67-93
email: fedorynrr@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції №4191 від 12.11.2011р.

